cus cit. Sententia ponens Planetas per se mobiles non est ita probabilis, nam ut deberet vacuum admittere in Cœlis, ut asserit Hurtad. quod tamen maximopere abhorret natura in his inferioribus, ergo multò magis in cœlis. Tum quia non possent astra superiora æqualiter suos influxus immittere, lucem, & species visibiles; nam si inter Solem vel aliquem alium Planetam, & nos intercederet vacuitas canalis Lunæ, quia ista vacuitas majoris esset spatii, quam occupet ipsa Luna, eo quia non solum Luna, sed Epiciclus Lunæ per ipsam moveretur, in quo fixa manet Luna, contingeret Eclypsis solaris, vel alterius Planetæ absque Lunæ interpositione inter nos, & Planetam, non posset enim tunc per vacuum radios lucis ad terram immittere, cum hæc fit actio à medio dependens. Tum quia etiam in Epicielis deberet istas vacuitates admittere; imò de facto non possent videri Planetæ, quia secundum ipsos in vacuo reperiuntur, & cum sint sphæricæ figuræ nonnisi in puncto, vel exigua parte esset cum cœlo contigui, & per consequens hæc exigua pars tantum videretur. Vel deberet ista opinio fluxibilitatem aliquam ponere, aut in Iltis canalibus solum, aut in toto cœlo, quod improbatur, quia si etiam in Epicielis reperiretur, multiplicarentur motores, quot astra sunt in cœlo, nec videtur posse fidera, & via lactea tam ordinato motu perpetuo moveri, neque tandem posset negari sonum aliquem confici ex motu cœlorum, nam sonus formatur ex collisione corporum in aliquo corpore fluido, ut est aer ex 2. de anim. 79. nec satis probabiliter negat hanc consequent. Arriaga saltem in via Arist. Obiat etiam authoritas Script. Job 37. ubi cœli *solidissimi quasi æro fusi* dicuntur esse, Psalm. 34. *Verbo Domini cœlo firmati sunt*, Prov. 3. *Stabilivit cœlos*; obstant etiam multi Sancti Patres asserentes, cœlum à Deo velut crystallum, vel glaciem esse consolidatum; præcipuè D. Petrus apud Clem. lib. recognit. num. 1. Hieronim. Epist. ad Occa. & quamplures alii asserunt astra, & Planetas ab orbibus deferri, ut Ambros. 2. exam. cap. 2. & Dam. 2. de fide cap. 6. ubi clarissimè ultimam insinuat opinionem *Septem etiam ferunt esse cœli zonas, circulosque & in unoquoque circulo unum esse Planetam*, quas tamen authoritates nititur explicare Arriaga cit. ex his omnibus deducitur ultimam opinionem esse probabiliorem omnibus aliis, cum omnia salventur Phænomena, & apparentiæ, nec ullum sequatur incommodum ex assignatis, ut fusè ostendit Aversa citat. Quapropter tres erunt cœli totales, scilicet cœlum stellatum cum zonis, & circulis planetarum, primum mobile, seu crystallinum, & Empyreum Beatorum sedes; huc spectat dictum D. Pauli 2. ad Corinth. 12. dum se raptum fuisse, ait, usque ad tertium cœlum, quod multi Sancti Patres Empyreum interpretantur.

34 Sed contra instatur multis authorit. Patrum unum tantùm cœlum ponentium præter Empyreum, eo quia Scriptura sacra cœlum in singulari nominat, & præcipuè S. Clemens Papa l. 2. recogn. in fine, qui præsens fuit disputationi D. Petri cum Simone Mago, refert ex D. Petro duos esse cœlos unum Empyreum, & perpetuum, alterum visibile in consummatione sæculi resolvendum. Tum 2. si esset aliud cœlum stellato superius, debet esse de nihus, ut raperet ipsum, & per conseqnens lucidum per totum, sicut astra, & visibile, quod est falsum. Tum 3. adest authoritas Arist. o cœlos ponentis, & primum mobile stellarum. Scotus etiam novem posuit cœlos in 2. cit. Tum quia oporteret ponere tot motores, quot excentricos, & Epicielos ponimus, imò qui moveantur cum Epicielis, nam ad causandum motum perpetuum, & uniformem debet motor esse cum mobile conjunctus.

35 Resp. ad 1. non convenire Patres inter se circa numerum cœlorum, nam alii unum, alii duos, alii tres, alii plures posuerunt cœlos; imò Scriptura ipsa non solum in singulari, verum etiam in plurali numero loquitur de cœlis. D. Petrus per primum cœlum intellexit omnem sphæram cœlestem cum Empyreo, per secundum verò aereum cœlum, vel per primum intellexit Empyreum, per secundum omne interjectum inter terram, & Empyreum. Ad 2. negatur sequela, sufficit enim æqualis densitas, sicut neque stellatum ex hoc, quod secundum Arist. est primum mobile, cæterosque rapiat cœlos, est densus illis. Ad 3. dicimus authoritatem Arist. in hoc parum urgere, etenim ut ait Doctor in Met. cit. Arist. parum fuit in Astronomica versatus, nec de hac materia fuit sibi constans, nam in 12. Met. 47. & seq. posuit secundum aliqua placita Astronomorum illius temporis 55. vel 57. sphæras, at in procem. Met. solum novem assignavit juxta placita Pithagoreorum. Doctor noster ibi, ut notavimus in principio hujus quæst. non procedit disputativè, sed solum referendo placita Ptolomæi, Alpetragii, & aliorum Astronomorum illius temporis, unde semper ibi se refert dictis ipsorum. Ad 4. dicimus eundem motorem posse excentricum, & Epiciclum movere, licet contrariis motibus, & si essent distincti motores, non implicaret, sicut quod neque motor Epicicli moveatur cum illo, unde infra qu. 4. art. 4.

36 Deinde probari potest, cœlos fluidos esse, non solidos, nam in sacra Scriptura habetur in cœlis aquas reperiri, ut Gen. 1. Psal. 148. *aquæ omnes, quæ super cœlos sunt*, quod nequit intelligi, nisi quia cœli fluidi sunt; Tum quia corpus quodlibet naturale simplex eo est naturæ tenujoris, subtilioris, & liquidioris, quo est excellentioris naturæ, & sublimiorem locum in universo sibi vindicat, sic aqua tenuitate, & subtilitate superat terram, aer aquam, ignis aerem, ergo cœli ignem. Tum 3. si cœlum esset solidum, cum infra ipsum sit ignis rarissimus, jam radii visuales stellarum frangerentur, deinde quando ad aerem pervenirent, denuò refrangerentur, quoties enim variatur medium, quoad densitatem, & raritatem, toties refranguntur radii visuales, ut fusius dicemus quæst. quinta; at quæ refractè videntur, apparent majora, vel minora, & extra proprium locum, ut patet cum objectum perspicillis cernimus, vel in aqua, & sic tota certitudo astronomicæ scientiæ labefactaretur, ut una tantum sensibilis refractio appareat propter infimi aeris impuritatem.

37 Respond. varios esse sensus Patrum, & Scolasticorum circa loca illa, nam quidam existimant debere intelligi de aquis elementaribus, maximè si litteralis sensus attendatur, quidam de vapore aqueo; quidam de substantia cœlesti fluida instar aquæ; communior opinio docet per aquam intelligi omne corpus simplex diaphanum, sive fluidum, sive solidum, quo pacto, & primo mobili supra firmamentum existenti, & igni, & aeri, & aquæ convenit, neque hoc est æquivocatione uti, nam aqua est nomen genericum primò impositum ad significandum omne corpus diaphanum, deinde speciali acceptione restrictum fuit ad aquam elementarem significandam, quæ est species corporis. Ad 2. neg. assumptum esse universaliter verum, ac necessarium, imò quia cœlum est incorruptibile, convenientior erit illi soliditas, quam fluxibilitas; hinc qu. seq. art. 3. negamus à cœlis raritatem, licet igitur sit verum in sublunaribus corporibus simplicibus propter primas qualitates causantes majorem, vel minorem raritatem; non tamen in cœlis carentibus omninò primis qualitatibus. Ad 3. dicimus eandem difficultatem fieri posse in oculo, nam species visibiles, ut causetur visio, debent meare ad pupillam per tria media, seu per tres unicas diversæ rationis, & diversos humores, ut dicemus in lib. de Anim. quare advertendum radiorum refractionem in tantum fieri ad variationem mediorum quo ad raritatem, & densitatem, quatenus major, vel minor raritas causat majorem, vel minorem diaphaneitatem, & perspicuitatem, attamen potest esse, quod corpus densius sit magis diaphanum, & perspicuum, quam rarum, ut dicemus qu. seq. art. 3. & tunc nulla fit refractio, vel exigua; sic quamvis vitrum sit æqualis densitatis cum alio, potest tamen esse magis diaphanum, & minorem causare refractionem, ut patet experientia in perspicillis, quorum aliqui nullam, vel exiguam causant refractionem, & consequenter non variant notabiliter visionem per illos factam, ac sine illis; hinc dicere possumus cœlos quamvis solidos, esse tamen ejusdem, vel majoris diaphaneitatis, & perspicuitatis, quam sint ignis, & aer, ideòque non nisi unicam fieri sensibilem refractionem ab aeris impuritate causatam. Tum quia ut notat Aversa quæst. 32. sect. 6. & si radii visuales ob cœli densitatem frangerentur, non possumus tamen hanc fractionem experiri, quia oporteret observare sydera quandoque per medium solius aeris, quandoque per medium solius cœli, ut comprehendamus diversitatem refractionis, si adesset, at quoniam semper videmus astra per medium aeris, & cœli, semper est eadem refractio, vide qu. 4. art. 1. concl. 2.

38 Nota verò, quod valde probabilis est etiam quorundam Recentiorum sententia ponens cœlum stellatum solidum, in quo fixa existant astra ad motum cœli mobilia, deinde cœlum aliud fluidum, in quo Planetæ moveantur ab intelligentiis, certo, regularique motu nunc impellendo, nunc retardando, nunc retrahendo, nunc elevando, nunc deprimendo; tandem aliud cœlum solidum statuens propè ignem cœlum Planetarum fluidum continens: opinio tamen asserens cœlorum soliditatem communior est apud antiquos tum Philosophos, tum Astronomos.

QUÆSTIO II.

De essentia, & natura cœlestium corporum.

39 Omittimus Veterum placita, imò & multorum Sanctorum Patrum asserentium cœlum ex elementari natura constare, quorum alii igneum, alii aereum, alii aqueum, & alii terreum esse dixerunt, vel ex pluribus elementis constitutum, patet enim cœlum cujusdam naturæ superioris esse, ac diversæ ab elementis, unde & quinta essentia fuit appellatum, nam si igneum esset, omnia combureret, si aereum, aqueum, terreum, vel ex his compositum, violenter detineretur sursum, neque naturaliter circulariter moveretur; tum quia tam diversos producit effectus, ut nequeat de hoc dubitari, & licet aliqui Patres contrarium sentiant, hoc est, quia in variis Philosophorum doctrinis fuerunt eruditi, & quamvis etiam cœli, & astra videantur habere qualitates contrarias convenientes elementis, ut Sol calorem, Saturnus frigiditatem, Mars siccitatem, Luna humiditatem, has tamen non habent formaliter, ut elementa, sed virtualiter, quatenus virtutem habent producendi has qualitates in his inferioribus, alter Saturnus deberet esse terreæ naturæ, vel aqueæ, & consequenter infimum locum haberet inter Planetas, quod est falsum, cùm sit omnium supremus, ut infra. Hoc igitur supposito tanquam claro, ut istam cœlicam naturam cognoscamus, primò videndum erit, an constet ex materia, & forma, sicut cætera corpora, & si constet, an hæc materia sit ejusdem rationis cum sublunari; deinde an forma ipsius sit anima: insuper quid sint astra, & tandem quomodo inter se differant.

ARTICULUS I.

An corpus cœleste sit ex materia, & forma compositum.

40 Averroistæ, & cum ipsis veriores Peripatetici, ac sæculares Philosophi passim, ut incorruptibilitatem cœli salvarent, negarunt ab ipso compositionem istam ex materia, & forma, Thomistæ, & Neotherici recentiores, ut Gianninus de natura cœli 1. p. c. 21. Conimbr. 1. cœli c. 4. quæst. 4. Ruvius q. 5. Suar. disp. 13. Met. sec. 10. Hurt. disp. 1. de cœlo sect. 1. Morif. disp. 2. de cœlo dub. 2. Amicus tract. 4. q. 2. dub. 2. & alii affirmant. Zerbius 8. Met. q. 3. Arriaga disp. 2. Phys. sect. 11. & Aversa qu. 33. sect. 5. utramque opinionem probabilem putant; addit Aversa verisimiliorem sistendo lumini naturali, & probabiliorem esse partem affirmativam.

41 Dicimus in principio Arist. cœlum non esse compositum ex materia, & forma, imò hoc potius asserendum esse secundùm lumen naturæ; at secundum Theologos constare ex materia, & forma, ita Doctor in 2. dist. 14. qu. 1. & prob. primò, quod secundum Arist. cœlum tali compositione sit expers, quia secundùm ipsum 1. cœli 20. 21 cœlum est æternum, & incorruptibile, at materia est principium, & radix corruptionis, eo quia est in potentia contradictionis ad formam, & privationem formæ ex 9 Met. 17. & ostendimus in Phys. disp. 2. qu. 8. art. 3. Hinc Arist. loc. cit. omnem à cœlo compositionem substantialem ex actu, & potentia excludit, & 8. Met. 14. materiam solum admittit, ubi adest generatio, & transmutatio substantialis, & text. 12. in cœlis solum materiam secundum locum mobilem poni, quæ non est pars compositi, aliter in Angelis reperiretur, idem reperit 12. Met. 10. & 38.

42 Multipliciter respondent, nam aliqui ut Arriaga, negant materiam esse causam corruptionis, nisi qualitatibus contrariis sit affecta, quomodo in cœlo non reperitur. Alii, quod materia est in potentia contradictionis in compositis, quorum non esse tempore præcedit. Alii dicunt materiam in cœlis non habere potentiam ad alias formas, eo quia forma cœli satiat totum materiæ appetitum. Alii, quod Arist. negat in cœlis materiam istam sublunarem, quæ est ad alias formas in potentia, & ideò principium corruptibilitatis, non verò negat materiam diversæ rationis respicientem solum formam cœlestem, qua ratione (inquit Amicus) dicitur receptiva formæ, non verè in potentia contradictionis ad illam, quia nequit esse sub alia forma specie distincta, & quamvis respiciant aliam formam numero, hoc non officit incorruptibilitati cœlorum, quia natura non destruit unum individuum, ut alterum ejusdem speciei immediatè producat; tum quia actio est inter dissimilia, individua ejusdem speciei sunt similia. Sic etiam cœli sunt receptivi proprionum accidentium, non tamen sunt in potentia ad illa, quia nequeunt separari, qua ratione ait Arist. 9. Met. 17. cœlum non esse in potentia ad ea, quæ semper habuit, ut est motus, quantitas &c. Addunt alii, quod forma cœli indissolubiliter unitur materiæ, ideòque quamvis materia sic in potentia, non ob id cœlum erit corruptibile. Alii, quod optimè potest dari compositum ex materia, & forma naturaliter ab agente naturali indissolubile, sicut est unio inter naturam, & subsistentiam, imò ex subiecto, & aliqua connaturali forma accidentali.

43 Sed primam responsionem impugnavimus in Phys. loc cit. præcipuè ex Arist. de longit. & brevit. vitæ cap. 2. ubi ait impossibile esse materiam habenti non existere aliqualiter contrarium, unde materia, & contrarietas mutuo se inferunt, & per consequens si in cœlo est materia, erit etiam contrarietas, & si hæc removetur, etiam illa removeri debet. Nec valet, quod ait Ruvius, in cœlis non esse contraria disponentia ad corruptionem, ut sunt calor, & frigus, humidum, & siccum, sed alia; nam est rarum, & densum, lucidum, & tenebrosum, tardè, & velociter moveri, quæ sufficiunt ad inferendam materiam. Non valet, quia ut patet legenti textum, loquitur Arist. de contrariis disponentibus ad corruptionem, intentum enim ipsius est ostendere; quod non detur aliquid, quod corrumpatur, & non habeat contrarium, nam omne, quod corrumpitur, ex suo contrario corrumpitur. Secunda ruit, quia materia etiam in æternis esset potentiale ens, cujus est respicere extrema contradictionis. Tertiam responsionem urget Doctor, quia nulla forma potest satiare appetitum materiæ respectu alterius formæ, nisi det actum oppositum privationi illius formæ, modo cœli forma non potest tribuere materiæ actum oppositum privationi cujuscunque formæ; tum quia anima, maximè rationalis, est nobilior forma cœli ut infra, & tamen non potest satiare appetitum materiæ totaliter; de quo diximus in Phys. disp. 2. qu. 6. art. 2. circa finem.

44 Quartam respons. improbat Doctor; quia, etsi detur ista diversa materia, de quo art. seq. non salvatur adhuc incorruptibilitas cœlorum, nam ista materia est indifferens secundùm ipsos ad plures formas numero distinctas cœlorum, & de facto materia Orientalis potest recipere partem Occidentalem cœlestis formæ, ergo habet privationem istius, ergo verè erit in potentia contradictionis ad formam cœli; quod verò non detur naturaliter transmutatio de uno individuo ad aliud ejusdem speciei hoc non salvat incorruptibilitatem ab intrinseco, sed ab extrinseco, scilicet ob defectum agentis, intrinsecè tamen verè daretur radix corruptibilitatis: quæ ratio multo magis urget, si materia Lunæ ponatur in potentia ad formam Solis, neque Arist. ibi negat cœlum esse in potentia ad motum, & alia accidentia, sic enim ait. *Nec igitur motus, si quis æternus est, neque si quid, quod movetur æternum, non secundum potentiam movetur, nisi unde quo; hujus autem materiam nihil prohibet esse*; quando verò negat motum esse circa contradictionis potentiam, non loquitur de cœlis, sed de intelligentiis moventibus, assignans enim rationem hujus ait, non enim fatigantur, nec laboriosa est ipsis motus continuatio, cum sint entia omnino in actu; tum quia falsum est, materiam ideo esse in potentia contradictionis respectu unius formæ, quia est in potentia ad alias formas, sed quia est indifferens ad formam, & privationem illius ex 9. Met. 17. hoc enim significat contradictio; unde in creatione ab æterno non esse formæ dicitur prius natura præcedere in materia, quam forma, non quia materia esset sub alia forma, sed quia verè ipsi privatio conveniret, si forma non inesset. Ex quo impugnatur, quod ab aliis additur, nam licet forma, inquit Doctor, indissolubiliter uniatur materiæ, nō tamen materia totaliter ex parte sua uniretur formæ, & sic habitudo ista inter formam, & materiam non esset necessaria ex parte utriusque extremi, & per consequens nō esset cœlum simpliciter incorruptibile, & necesse esse, ut ajebat Arist. sic in sublunaribus videmus formas aliquas inseparabiles esse naturaliter à materia, talis videtur esse adamantis forma, vel alterius pretiosi lapidis, quibus tamen convenit adhuc corruptibilitas propter potentialitatem materiæ. Tandem apparet vanitas alterius dicti, non enim res aliqua corruptibilis dicitur, quia adest aliquod agens naturale potens illam corrumpere, sed quia intrinsecè includit principium potentiale, & indifferens ad formam, & privationem formæ; tum quia cuicunque potentiæ passivæ correspondere debet activa 3. de anima 17. & 5. Met. 17.

45 Deinde clara concl. pars, quod probabilius sit, etiam secundùm lumen naturæ, cœlum ponere corpus simplex, prob. quia insistendo lumini naturali verosimilius est asserere corpora cœlestia incorruptibilia esse, ut etiam ipse Aversa concedit qu. 33 sect. 2. cum qua passione nequit stare compositio ex materia, & forma; tum quia ut ait Doctor in 2. d. 12. q. 1. in fine, via inveniendi materiam est generatio substantialis, nam si quid aliud esset, profectò esset accidentalis mutatio sensibilis, ut asserunt Conimb. quod est falsum, nam hæc solum arguit materiam secundum locum mobilem, sicut colligitur 12. Met. usque ad tex. 22. in cœlo autem nulla apparet substantialis generatio secundum lumen naturæ.

46 Tandem quod secundum Theologos potius sit asserendum cœlum ex materia, & forma compositum, probat Doctor ex Gen. 1. nam illud chaos, quod à Theologis ponitur attigisse usque ad Empyreum, erat materia omnium creabilium, & specialiter de cœlo dicitur ibi ex aquæ materia fuisse productum, *fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis*, non enim per ly *fiat* intelligitur vera creatio, itaut totaliter aqua fuerit destructa tam secundum formam, quam secundum materiam, sed intelligitur vera generatio ex materia aqua præsupposita, vera enim creatio significatur, cum dicitur: *In principio creavit Deus cœlum, & terram*, ubi per cœlum communiter intelliguntur Patres Empyreum, & Sap. 11. dicitur Deum creasse orbem terrarum ex invita materia.

47 Circa objic. ostendendo cœlum ex materia, & forma constare, primò quam plurimis Aristot. authoritatibus. Prima defumitur ex 12. Met. 22. ubi habet omnium sensibilium corporum eadem esse principia, scilicet materiam, formam, & privationem. Secunda sumitur ex 8. Met. 3. ubi habet: *Sensibiles verò cœlestes substantiæ materiam habent*; Tertia ex tex. 7. ibidem, dicens, substantia, cujus contingit definitionem esse, sive sensibilis, sive intellectualis erit composita ex aliquo, ut ex materia, & aliquo, ut ex forma; quarta ex 22. Meth. 12. necesse est intelligere materiam in his, quæ moventur; quinta ex 2. de gen 51. ubi clarè ait materiam, & formam rebus etiam æternis convenire; sexta ex 3. cœli idest quo in loco videtur Arist. innuere cœlum non solum ex materia constare, sed etiam naturæ elementaris esse, numerans enim quæ ex elementis componuntur, ait, *Et quæcunque ex his*, idest ex elementis, *veluti & totum cœlum, & partes ejus, & rursus animalia, plantæ*; idem habet 7. Met. 3. *Substantias esse dicimus naturalia corpora, ut ignem, aquam, & terram, cæterorum quoque singula, & quæcunque aut horum partes, aut ex his sunt, aut partibus; aut hominibus, ut cœlum, & ejus partes, Sidera, Luna, & Sol*. Ultima sumitur ex 1. cœli 92. ubi Aristot. ait cœlum singulare esse, & omne singulare in materia existere: & subjungit cœlum dicere formam, hoc est, cœlum dicere formam in materia; imò ex hoc probat non posse reperiri aliud cœlum, quia istud constat ex tota materia possibili, & in tex. 64. affert ex emplum de materia partis scilicet de materia hominis.

48 Respond. ad primum ibi Arist. loqui de principiis, prout locutus fuerat 1. Physic. ut scilicet communia sunt ad mutationem substantialem, & accidentalem juxta dicta in Phys. disp. 1. qu. 2 conclus. 3. Ad 2. ubi loqui de substantiis corruptibilibus, ut patet ex illis verbis. *Tertium verò, quod ex his est, cujus generatio solius, & corruptio est*; & ne quis suspicaret ipsum loqui de cœlo, subjungit in tex. 4. quod etsi habens materiam partis sit mobile secundum quatuor mutationes, non tamen è contra, quod habet materiam secundum locum mobilem, quale est cœlum, habet materiam, quæ est generationis, & corruptionis subjectum. Ad 3. dicimus ibi de materia metaphysica, quod est genus, esse sermonem, & de forma, quæ est differentia. Ad 4. dicimus, ut ad primam. Ad 5. intentum ipsius ibi esse probare ad generationem tria requiri, materiam, formam, & agens, quod probat à simili, quia cum principia cœli, & corruptibilium sint eadem secundum actionem genericam, ut diximus, & in mutatione accidentali cœli requirantur hæc tria, materia, quæ est essentia cœli, forma quæ est ubi, & agens movens, quæ est intelligentia, idem de generatione substantiali dicendum; aliter si non esset hic sensus cœlum generabile esset, & corruptibile.

49 Ad 6. respondemus per id, quod habet Arist. 1. cœli 96. cœlum scilicet sumi vel pro ultima sphæra, vel pro aggregatione ex cœlestibus corporibus, vel pro toto universo, hoc modo sumitur ibi, dum ait cœlum, ex omnibus simplicibus corporibus constare: at in 7. Metaph. cit. verè loquitur de corpore cœlesti; sed respondemus adhuc ex Scoto super illum textum, quod substantia quatrupliciter sumitur, primò ut dicitur de elementis, secundò de mixtis inanimatis, tertiò de ani-

de animatis, quartò de corporibus cœlestibus, unde sensus erit iste; quare plantas, & animalia dicimus substantiam, idest tertio modo, item substantiam dicimus primo modo dictam, ut ignem, aquam, aerem, item substantiam secundo modo dictam quæcunque aut horum partes, aut ex his sunt, aut partibus, aut omnibus, ut sunt mixta inanimata, iterum substantiam dicimus quarto modo, ut cœlum, & ejus partes, sidera, Luna, & Sol; & quare in explicatione cujuscunque particulæ debemus addere *dico autem substantiam*; unde Argyropolus non legit, *ut cœlum, & partes ejus, sed cœlum insuper, ac partes ipsius*; quæ expositio poterit etiam accomodari 3. cœli 1.

Ad ultimam communiter omnes Scotistæ respondent ex Scot. 2. d. 3. q. 6. O. quod per ly materiam Arist. intelligit non materiam partis, sed totius, qualis est differentia individualis contrahens quiditatem in communi ad esse individui.

50 Sed contra hanc responsion adest maxima difficultas in principiis Doctoris, ait enim in 2. dist. 3. q. 7. ad 1. princip. & quol. 2. N. quod Arist. entia æterna posuit formaliter necesse esse absq; ulla potentialiter substantiali, & ratio ipsius erat, quia cum omne contrahibile, quantum ex se, possit reperiri in infinitis individuis, si æterna constarent ex natura contrahibili, & materia, seu differentia individuali contrahente, natura illa posset ex se in pluribus, imò in infinitis individuis reperiri, & consequenter quia in æternis secundum Arist. 9. Meth. 17. idem est esse, ac posse, reperirentur actu innnita individua in cœlis, idcirco omnia æterna posuit Aristot. formaliter necessaria, & de se hæc, ergo non datur ista materia totius in cœlis secundùm Aristot. tum quia Doctor citat. clarissimè docet carentiam materiæ partis in aliquo arguere in eodem secundum Arist. carentiam materiæ totius.

51 Dicimus ergo non esse clarum, an ibi verò de corpore cælesti loquatur Arist. an de universo (quod cœlum quoque appellari posse docet tex. 96.) cujus unitatem investigat ibi, & hoc est probabilius. Vel dicimus quod ibi loquitur in sententia Antiquorum, quorum rationem adducit contra mundi vanitatem, ut diximus in expositi. textus. Vel tandem cum Zabarel. & aliis dicimus, quod in quolibet sensibili duo esse possunt; considerare, vel esse intelligibile, & est quidditas ipius, vel esse sensibile, & est quidditas quibuldam accidentibus affecta. Primum esse Aristot. vocat formam, sicut multoties quidditas ab ipso appellatur forma, secundum esse vocat materiam, vult ergo dicere, quod quando dicitur cœlum, datur intelligi esse intelligibile, seu quidditas cæli de se hæc, cùm dicitur hoc cœlum, datur intelligi quidditas cum sensibilibus accidentibus; primæ responsiones sunt veriores, & expeditiores. Doctor verò non curavit germanum sensum hujus textus adducere, sed tantum ipsum explicare, quomodo in sententia Aristot. materia partis non possit dici individualis differentia, unde dubitat posset, an in sententia Aristot. carentia materiæ partis inferat carentiam materiæ totius, quod quæst. 7. ad 1. affirmativè resolvit, & quando Doctor ait, ideo Aristot. unicum solem posuisse, quia putavit solem ex tota materia illius speciei constare, tam actuali, quam potentiali; non loquitur de materia partis, vel totius, sed in confuso de ea, quam admisit Arist. in cælis, scilicet vel materiam, secundum locum mobilem, vel esse sensibile.

52 Secundò arguit. rationibus ex principiis suis Arist. desumptis. Tum quia cœlum est corpus habens naturam, quæ 2. Physic. 4. dividitur in materiam, & formam. Tum 2. quia cœlum est substantia, quæ 2. de anim. 2. dividitur in materiam, formam, & compositum, cœlum non est primum, nec secundum, ergo tertium. Tum 3. quia quantitas est passio materiæ, nam ex eo probatur intelligentias incapaces quantitatis esse, quia materia carent, & sunt formæ subsistentes & 2. de gen. 37. habetur, quæ conveniunt in quantitate, habere eandem materiam, sed quantitas est in cœlo, ergo & materia, idem ostenditur per rarum, & densum quæ per materiam definiuntur, nam rarum illud dicitur, quod habet parum materiæ sub magna quantitate, densum, quod habet multum materiæ sub parva quantitate, quæ accidentia communiter admittuntur in cœlis. Tum 4. quia sic esset materiale, quia corporeum, & quantum, & esset immateriale, quia careret materia, quod implicat.

53 Resp. ad 1. ex dictis in Pysf. disput. 5 q. 1. naturam verè in text. 10. dividi in materiam, formam, & quidditatem, quomodo convenit cœlo. Ad 2. dicimus, ibi dividi substantiam corruptibilem, non in communi, quæ in 12. Met. 5. dividitur in substantiam sensibilem corruptibilem, ut sublunaria, sensibilem incorruptibilem, ut cælum; & insensibilem incorruptibilem, ut Angeli. Ad 3. negatur, quantitatem sequi tanquam passionem ipsam materiam, potius enim sequitur ut diximus in Physicor. disput. 2. quæst. 8. artic. 2. corpus in communi neque rectè ex carentia materiæ in Angelis infertur incapacitas quantitatis, sed potius ex spiritualitate ipsorum vel respon. ut infra ad 4. Aristot. verò solum asserit inter easquæ ad invicem proportionantur in dimensionibus, actione, passione, & quibusdam accidentibus, dari commune subjectum; rarum verò, & densum definiuntur non per materiam partis, sed per materiam, quæ potest esse aliquo modo subjectum accidentium habens partes entitativas, nam in Sacramento Altaris adest raritas, & densitas in speciebus, non materia partis. Ad 4. aliquid dicitur materiale, vel quia constat ex materia partis, vel quia corpus est habens partes entitativas, cælum est materiale secundo modo, non primo modo, & potest dici immateriale, ut opponitur materiali primo modo, non tamen est spirituale, quia solum illud immateriale cum spirituali convertitur, quod nullo modo est materiale, nam corpus à spiritu differt per habere partes entitativas, & integrales, ut in libr. de anim. dicemus.

54 Tertiò ad idem, dari nequit substantia creata incapax formæ accidentalis, ergo nec substantia creata corporea incapax formæ substantialis. Tum 2. dari nequit compositum ex materia, & forma, cui non conveniat quantitas, ergo è contra dari nequit substantia, cui conveniat quantitas, & non sit ex materia, & forma composita. Tum 3. quia si cælum esset corpus simplex, nullam haberet operationem; non enim immanentem, quia non est animatum, nec transeuntem, quia hoc excederet rationem naturalis agentis. Tum 4. sequeretur, quod esset intelligens, nam illa est perfectior essentia, quæ magis abstrahit à materia, talis esset essentia cæli, sed perfectiori essentiæ perfectior debetur operatio, qualis est intellectio, ergo &c. Tum 5. in cœlo reperiuntur compositiones ex partibus quantitativi, & ex subjecto, & accidente, quæ imperfectiores sunt compositione ex materia, & forma, ergo si illæ non repugnant perfectioni cælorum nec ista. Tum 6. vel cœlum est pura potentia, vel purus actus, vel ex utroque compositum, non primum, quia non est materia, non secundum, quia esset Intelligentia, ergo tertium.

55 Respon. ad primum concedendo anteced. quia talis substantia esset per se immutabilis, negatur tamen conseq. aliter Angeli ex materia quoque constarent, nec adest ratio paritatis. Ad secundum negatur consequentia, nam ut diximus, quantitas non sequitur materiam, sed in plus le habet. Ad tertium negatur totum argumentum. Ad quartum negatur cælum perfectius esse viventibus, ut infra. Ad quintum si valeret, concluderet etiam de Angelis; hinc dicimus non propter perfectionem simpliciter repugnare cælo compositionem ex materia, & forma, sed propter aliquam perfectionem in genere scilicet propter incorruptibilitatem, cui repugnat compositio ex materia, & forma, non aliæ compositiones. Ad sextum dicimus secundum Aristot. cælum esse purum actum substantialiter, cum potentia tamen ad aliquas accidentales formas, quam potentiam intelligentiæ non habent secundùm ipsum, sed sunt omninò purissimi actus; vide Illustrissim. Contarenum in suis quæst. de rebus naturalibus tom. 1. quæst. 18. nostram defendentem sententiam satis eruditè.

ARTICULUS II.

An materia cæli sit ejusdem rationis cum sublunaribus, & ejus forma sit anima.

DEterminativus articul. præceden. secundùm veritatem cœlum constare ex materia, & forma, hinc quærimus modò, an hæc materia sit ejusdem rationis cum materia sublunarium, vel alterius speciei & an hæc forma sit anima.

56 Circa primam partem quæsiti prima opinio est D. Bon. & Scot. 2. dist. 14. dicentium esse ejusdem omninò rationis, opposita est Thomist. quos sequuntur Suarez, Ruvius, Aversa, Amic. Gianin. cit. art. præced. sustineus materiam illam esse omninò diversæ rationis à materia sublunarium, Zeb. verò, Arriaga, Conimbr. & Hurtad. utramque opinionem putant probabilem. Quoad 2. partem quamplurimi antiqui dixerunt, formam cæli esse animam intellectivam, ita Platonici, Pithagorici, & Mercur. Trismegist. in Primandro cap. 9. quam opinionem ex Peripatheticis sequuti sunt Alex. Philop. Averr. in locis Arist. adducendis, Achill. lib. 3. de Orbibus dub. 2. Villalp. lib. 2. de cœlo cap. 2. Cremon. disp. de nat. cœli sect. 5. Gianninus cit. cap. 8. & seq. qui tamen inter se divisi sunt, quidam enim per hanc animam intelligunt Intelligentiam motricen, quidam verò formam aliam ab Intelligentia distinctam; hanc eandem sent. multi Patres sunt sequuti, præcipuè Orig. lib. 1. in Joan. & lib. 5. & 8. contra Celsum, & tanquam dubii citantur Hier. in id Eccli. *Illustrans omnia per circuitum*, & Aug. 2. de Gen. litt. cap. 14. & 18. Alii verò tribuerunt cœlis animam sensitivam, vel quoad sensus internos, scilicet imaginationem, & phantasiam, ut Avic. 9. Met. c. 2. 3. & 4. vel quoad externos, qui etiam discrepant, nam Academici solum visum, & auditum posuerunt, alii tactum addiderunt. Pavesius disp. 5. Met. omnes externos sensus cœlis adscribit. Non deserunt tandem, qui animam quoque vegetativam agnoverunt in cœlis, unde nutriri dixerunt humoribus aqueis, & terrestribus exhalationibus, ità Stoici apud Cicer. 2. de nat. Deor.

57 Dicimus primò, materiam cæli esse ejusdem rationis cum sublunari, ita Scot. 4. dist. 14. quæst. 1. quem sequuntur Mol. 1. part. tract. de oper. sex dier. disp. 4. Morif. disput. 2. de cœlo dub. 3. Angest. lib. 1. de proprietat. Mat. propriet. 9. estque cummunior apud Patres; probari solet ex Sacra Scrip. nam materia prima tota simul fuit prima die creata, i: ant quicquid postea Deus produxit, non creavit, sed ex præjacente materia formavit, at cæli fuerunt secunda die producti ex aquis, cum dixit Deus fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis ex Gen. cap. 1. ubi per firmamentum intelligi debet cœlum, quia in eodem cap. habetur Deum fecisse luminaria id est Solem, & Lunam, illaq; posuisse in firmamento, idest in cœlo. Verùm tam variæ sunt expositiones, quæ his authoritatibus tradi solent, tamque diversi Patres, ut quot extant capita, tot etiam sint sententiæ, ut est videre apud Scolasticos in tract. de oper. sex dierum; unde nil certi ex his deduci potest, quamvis prima facie authoritates sint pro nobis. Unicum igitur fundamentum nostræ sententiæ est, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate, ratio verò, ob quam talem materiam fingunt adversarii, est, ut salvetur cœlum incorruptibilitas, unde non unam materiam, sed tot specie diversas, quot sunt corpora cælestia distincta specie multiplicant; at non ob id omnimodo, & intrinseca incorruptibilitas salvatur, nam daretur potentia contradictionis, quia posset Deus istam materiam separare à forma cæli, ergo verè est indifferens ad esse, & non ad esse formæ, neque hæc est omninò necessaria, sed sufficit incorruptibilitas extrinseca, ut mox dicemus, ergo non est, cur astruamus hanc materiarum diversitatem, non enim negamus possibilitatem hujus materiæ specie diversæ, sed factum, cùm ratio non suppetat in contrarium, & authoritates sint potius pro nobis, vide quæst. 1. eq concl. 1.

58 In oppos. objiciunt adversarii quædam Aristot. loca art. præcecen. adducta, & explicata, quatenus intelligi debent non de materia partis, sed secundum locum mobilem, arguunt etiam ratione. Tum quia sequeretur, cœlum esse intrinsecè corruptibile, nam materia prima sublunarium est radix corruptibilitatis contra multas authoritates Scrip. in quibus cœli firmissimi, & solidi dicantur 2. Paral. 6. Job 37. Psal. 18. *Statuit eos in æternum*. Tum 2. sequeretur ignem v. g. posse agere in cœlum proprias dispositiones introducendo, & consequenter propriam formam substantialem, quæ enim communicant in materia, sunt ad invicem transmutabilia, ex 1. de gen. 53. & 54. nec virtus resistens formæ cœlestis est infinita, quin possit ab aliquo agente naturali superari; vel si nullum detur agens naturale tantæ activitatis, saltem à Deo ut authore naturæ supplente vices causarum secundarum posset corrumpi, ut facit in generatione viventium præsertim hominis, quia enim nullum est agens creatum potens producere animam rationalem; statim ac materia est disposita ad receptionem animæ, infundit illam, sic statim ac ignis introducit dispositiones propriæ formæ, si nequit propriam formam producere in materia cœlorum propter resistentiam cœlestis formæ, Dei erit hanc impotentiam supplere, ut est author naturæ, & sic cœli naturaliter essent corruptibiles, etiam ab extrinseco, non enim potest assignari ratio, cur cœli nequeant has qualitates recipere. Tum 3. saltem cœli si specie differunt, possent ad invicem agere, ac etiam in hæc inferiora proprias formas, & dispositiones introducendo, sicut multos alios, & admirabiles producunt effectus.

59 Respond. ad primum conced. sequelam, nec authoritates innuunt in cœlis incorruptibilitatem intrinsecam, sed extrinsecam, quatenus nequeunt ab agente naturali corrumpi, imò nec generari. Ad secundum negamus, ignem posse agere in cœlum, nec Arist. ait, quæ in eadem materia communicant, esse ad invicem transmutabilia, sed facit propositionem negativam, quæ non habent eandem materiam, esse impossibilia, ex quo non licet inferre propositionem oppositam affirmativam, imò in his sublunaribus hoc ipsum experimur, nam adamas, linteamina ex lino albestino, & aurum ipsum nec ab igne possunt corrumpi, fertur quoque multa animalia in igne nutriri, si ergo in his mixtis ex elementis constantibus formæ aliquæ dantur ita tenaciter unitæ materiæ, ut ab igne destrui nequeant, multò magis, de forma cœlesti id erit astruendum, ut omnino impediat omnem aliam peregrinam qualitatem, quamvis materia sit de se capax, & maximè in nostra sententia sustinente subjectum accidentium esse totum compositum, non materiam primam; tum quia Beati post judicium per dotem impassibilitatis, quæ secundùm aliquos est qualitas quædam, nec etiam poterunt ab igne calefieri, ergo dici poterit formæ cœlesti competere dispositiones quasdam impedientes quamlibet aliam corruptivam qualitatem. Et quamvis hæc resistentia sit finita non ob id sequitur vinci posse ab agente naturali, nam idem de adamante esset dicendum, quantitas etiam impedit penetrationem alterius quantitatis resistentia finita, non infinita, & si materia cœli esset alterius rationis, cuilibet agenti naturali resistet, ne expellatur forma, & destruatur resistentia finita, & tamen nullum agens creatum reperitur potens resistentias istas superare, ut notat Arriag. ratio est, quia ad impediendum effectum aliquem non requiritur resistentia infinita, sed incapacitas quædam naturalis; cùm igitur agens creatum nequeat cœlum disponere ad propriam formam recipiendam, non sequitur, Deum ut authorem naturæ debere formam illam introducere. Ad tertium ait Doctor, cælos non esse inter se contrarios, & ideò unum cœlum non posse aliud corrumpere, imò sicut formæ, & dispositiones cælestes nequeunt naturaliter destrui, sic nec etiam produci; posset que retorqueri de adamante, nam licèt nequeat ab igne destrui, non idcirco sequitur posse ignem in seipsum convertere, ut enim diximus in Physicis disp. 7. quæst. 6. artic. 2. ex Scot. 1. dist. 7. V. non quodlibet est sui ipsius communicativum, & sibi similis productivum, licet sit perfectissimum, formæ enim elementorum sunt productivæ formarum sibi ipsis similium, non tamen omnes formæ mixtorum, quamvis sint perfectiores; Angeli sunt perfectissimæ substantiæ, sed nequeunt alios Angelos producere, sic quamvis formæ cælestes sint sublunaribus inanimatis perfectiores, multosque substantiales effectus producant, nequit deinde necessariò inferri, posse alias cælestes formas generare.

60 Secundò materia, & forma debent inter se proportionari, ergo si cœli forma est talis naturæ, ut nequeat à materia expelli, etiam materia talis esse debebit, ut nequeat ab illa forma separari, sicut enim improportionatum esset formam separabilem collocari in materia aliarum formarum non receptiva, pariforniter valde improportionatum esset, formam à materia inseparabilem induci in materiam aliarum formarum capacem. Tum 2. formæ viventium sunt cælestibus perfectiores, & tamen nequeunt cohibere materiam, quin alias suscipiat formas, ergo multò minus formæ cælestes. Tum 3. materia totum suum esse accipit à forma, vel saltem ordinem dicit essentialem ad formam, sed forma cælestis specie differt à sublunari etiam in ratione actuali, quia illa inamissibiliter, hæc amissibiliter actuat, ergo, &c. Tum 4. si materia cœli haberet potentiam ad omnes formas, quia nunquam reduceretur ad actum, frustraretur. Tandem Aristot. 1. cœli 124. probat contra Platonem falsò asseri, cœlum esse corruptibile, & ab alio perpetuari, quia, inquit, nequit aliquid esse corruptibile, & possibile ab alio perpetuari.

61 Resp. hæc omnia probare etiam multas gemmas naturaliter posse corrumpi, quod tamen falsum esse experimur, quapropter dicimus ad 1. ex dictis in Phys. disput. 2. quæst. 4. artic. 1. non esse de ratione materiæ respicere formam inamissibiliter, imò esse contra ipsius rationem, cum illas respiciat ut quid potentiale, de cujus ratione est, quod sit indifferens ad esse, & nò ad esse formæ, ut diximus art. præced. benè tamen inamissibilitas potest se tenere ex parte formæ respectu materiæ, quia respicit illam in ratione actus de cujus ratione est determinatio, & actuatio, neque proportio inter ipsas requisita debet attendi penes hoc, quod est amissibiliter recipere, & recipi, vel inamissibiliter, imò potius hæc esset improportio, cum materia sit in potentia, & indifferens ad formam, sed penes hoc, quod materia sit per se potentia actuabilis à forma, hæc verò per se actus, & informativa materiæ; unde improportionatum esset formam amissibilem recipi in materia incapaci aliarum formarum, vel saltem privationis illius, quia destrueretur ratio potentiæ, non verò est improportionatum formam inamissibilem recipi in subjecto capaci aliarum. Ad 2. formæ viventium in entitate sunt perfectiores cœlestibus, & simpliciter, at secundùm quid quoad durationem sunt imperfectiores, ut infra dicemus, ideò possunt istæ perpetuò durare, non illæ, quod apparet quoque in quibuldam mixtis, quæ corruptioni minimè, vel saltem non ita subjacent, ut viventia. Ad 3. quantum est ex parte materiæ ab omnibus formis dissolubiliter actuatur, nec illa diversitas formarum arguit diversitatem materiæ, cùm per accidens se habeat respectu materiæ, ut diximus in Physic. loc. citat. Ad 4. negat. sequ. potentia enim materiæ, ut non sit forma ex Scot. 4. distinct. 49. quæst. 10. *9. Ad 1. arg. prin.* non debet in qualibet materiæ portione quælibet forma introduci, sed sufficit, ut in aliqua portione actuetur, sic fatis est materiæ cœli, quod eadem specie materia sit actuata forma terrea in terra, ignea in igne, &c. Ad 4. rationem Aristot. valere, quia putavit omne sempiternum esse ex se necessarium ex 9. Met. 17. insuper Deum agere ad extrà necessariò, ideoque necessariò perpetuare cœlum, cum quibus est impossibilis corruptibilitas, quod enim repugnat necessario, est impossibile, vide Scot. 4. dist 49. quæst. 13. ad 4. princ.

62 Dicimus 2. formam cœli non esse de genere animatorum, sed inanimatorum, tam secundùm veritatem, quam secundum Aristot. ita colligitur ex Scot. 2. distinct. 14. quæst. 1. estque communis tum apud Patres, & Scolasticos Doctores, tum apud Peripatheticos, quos longum esset recensere; videri possunt apud Amic & Aversam; & quidem quod in sentent. Aristot. forma cœli non sit anima, probatum manet artic. præcedenti si enim est corpus simplex, non compositum ex materia, & forma, nequit habere aliquam animam informantem corpus, seu cœlestem materiam, sed adhuc universaliter, & absolutè probatur, & primò, quod talis forma non sit Intelligentia: nam ut docet Doctor quol. 9. quod est simpliciter, & per se subsistens, hoc est, quod habet actualitatem ultimam, & non est per se ordinabile ad aliud esse per se, non potest esse per se forma materiæ, nam forma substantialis ordinatur ad esse totius, intelligentia est hujusmodi, quia est perfectum ens in specie perfecta, imò perfectiori, quàm sit aliqua species substantiæ materialis, & aliqua materialis substantia est ita in actu ultimo, ut non sit ordinabilis ad aliud esse per se, alioquin daretur processus in infinitum in substantiis materialibus, ut quælibet possit esse pars alterius, ergo multò magis Angelus erit ita per se subsistens, quod non poterit esse forma alterius. Tum quia Arist. 8. Physic. 40 & 41. ait intelligentiam uniri cælo contactu virtutis; & tex. 48. in certa parte cœli constituit, at forma uniri debet unione substantiali, & in toto composito reperiri; & tex. 51. & 52. negat, motorem esse in cœlo, quia moveretur per accidens, non posset æterno tempore movere, nam motis mobis, moventur omnia, quæ sunt in nobis, unde tex. 78. & 79. deducit nullam virtutem in magnitudine existentem posse in æternum movere; & 12. Met. 30. clarè docet, intelligentias esse æternas, quia carent materia, tandem quia sic ad Physicum pertinerent, cujus est, omnes formas materiæ immersas considerare ex 2. Physic. 22. contra ipsum Aristot. tex. 26. 71. & 73. & 6. Metaph. cap. 1. & alibi docentem intelligentias ad Metaph. spectare utpotè à materia separatas, quare intelligentia non erit forma informans cœlum, sed assistens, sicut nauta navi.

63 Secundò quod hæc forma non sit anima rationalis, probatur, nam hæc anima non posset esse ejusdem rationis cum nostra, quæ est corporis mixti, & caduci informativa, cœlum autem est corpus simplex, & æternum, tum quia viventia habent determinatum terminum magnitudinis, ergo si anima nostra esset ex se informativa corporis tam vastæ molis, ut est cœlum, non posset assignari ratio, cur homines tam exiguæ sint magnitudinis, neque posset esse alterius rationis, nam nulla ratio urget, ut videbimus in solut. argum. tum quia exercet operationem, & intellectionem independenter à corpore, & sic non erit forma corporis, nam ut notat Doctor 2. cit corpus est propter animam, non è contrà, ergo si exercet absque corpore suas operationes, non est, cur corpori uniatur; vel dependenter à corpore, ergo in illo præsupponit sensus, qui absque qualitatibus primis non reperiuntur, quæ tamen absunt à cœlo. Tum quia sive ejusdem, sive alterius rationis esset, cum sit intellectualis, esset quoque libera,

bera, & consequenter mereri posset, & demereri, præmio affici, vel pœna, quod est erroneum, hinc refert Niceph. l.17. c.28. & Liberatus in Breviar c.23. hunc errorem fuisse damnatum in 2. Syn. Constantin. quæ dicitur quinta generalis; & in c. *firmiter* de Summ. Trin. non agnoscitur alia intellectualis natura præter Angelicam & humanam.

64 Tertiò quod hæc forma non sit anima sensitiva, prob. nam sensus externi requirunt sensibiles qualitates, & elementares in organis, quæ corruptionem inducunt, nec potest dari sensitivum sine sensu tactus ex 2. de anim. 68. in cœlo autem non sunt tangibiles qualitates ut notat Doct. 4. d.49. q.13. ad 1. si ergo in cœlo non sunt sensus externi, nec interni debent admitti, qui absque externis nequeunt operari, illis enim mediis recipiunt species objectorum; neque tandem erit anima sentiens ut loco motiva, nam motiva virtus animalis subordinatur virtuti cognitivæ, & appetitivæ ejusdem, moventur enim ex aliquo bono apprehenso, & appetito, at in cœlo nulla est sensitiva cognitio.

65 Quartò tandem quod hæc forma non sit anima vegetativa, patet, quia nulla operatio hujus animæ apparet in cœlis, hæ enim sunt generatio, & nutritio, quæ nequeunt sine aliqua corruptione fieri; tum quia non posset assignari alimentum sufficiens, vapores enim aquei non transcendunt secundam aeris regionem, ubi in pluviam, rorem, & pruinam conversi revertuntur ad terram, & si transcenderent, non forent ad unius astri pabulum sufficientes. Quare concludendum est hanc formam non esse de genere animatorum, quia nulla vitalis operatio experitur in cœlis, nec organa, cum cœlum sit simplex corpus, & omogeneum; fingere autem ut videtur facere Arriag. aliud genus animæ, novas operationes, novaque instrumenta, & organa exigens ab his, quæ nobis sunt nota, est voluntarie, & sine ratione philosophari. Cui accedit, quod in cœlis tres sunt operationes, motus, illuminatio, & influentiæ, ad quas non exigitur necessariò principium vitale, de duobus ultimis patet, de motu ostendemus infra, eo quia merè passivè se habet, non activè.

66 In oppos. arg. 1. author. tum Sacræ Script. Psalm. 135. *Qui fecit cœlos in intellectu*, idest intellectu præditos, Psalm. 18. *Cœli enarrant gloriam Dei*: Psalm. 148. *Laudate eum Sol, & Luna, &c.* Job 38. *Cum me laudarent astra matutina*, Deuter. 32. *Audite cœli, quæ loquor*, Isa. 45. *Manus meæ tetenderunt cœlo, & omni militiæ eorum mandavi*; ex quibus patet cœlis attribui operationes vitales, ut locutionem, auditum, &c. imò Sol, spiritus vocatur, Eccles. 4. *In circuitu pergit spiritus*. Tum 2. ex Patribus nam Orig. cit. ex professo hoc asserit, Hier. & August. dubii fuerunt; unde Scotus in 2. cit. in fine docet, esse merè creditam hanc cœli inanimationem, non verò ratione probari secundùm veritatem. Tum 3. ex Arist. qui 2. de Anim. 29. 2. cœli 13. & 61. ait cœlos animatos esse, & 12. Met. 37. & 36. docet primum motorem movere cœlum tanquam finem amatum, ergo cœlum movetur ab anima diligente Deum.

67 Resp. 1. ly *in intellectu* idem sonat, ac cum intellectu, & summa sapientia; invitantur ad laudandum, & audiendum, quatenus excitant nos in laudem, & admirationem omnipotentiæ divinæ, unde idem elementis, & aliis inanimatis rebus tribuitur in Script. vel sumuntur cœli pro habitatoribus cœlorum, quales sunt Angeli, ut explicat Damasc. Sol dicitur quoque spiritus propter motus velocitatem, qua ratione etiam venti appellantur spiritus. Ad 2. Orig. lib. 1. in Job cap. 38. & in Dial. veræ fid. August. libr. retract. capit. 5. & lib. 2. cap. 7. & Hieron. in cap. 1. & 45. Isa. & in epist. ad Avitum clarè oppositum docuere; Scotus verò non est intelligendus de anima ejusdem rationis cum sublunari, & in principiis Aristot. sed de anima alterius omnino rationis, quæ non nisi ex principiis fidei impugnari potest, scilicet quia essent in statu merendi, & demerendi, cæterum si quis protervè sustineret, animas cœli non indigere organis, nec elementaribus qualitatibus, & similibus, ut docebant Academici, & modo ostendit Arriaga disput. de cœlo sect. 2. non satis evidenter posset impugnari, nec rationibus demonstrativis; sed solum quod absque fundamento firmo multiplicant entia animata. Ad Aristot. dicimus non loqui de vera animatione, quæ fit per substantialem informationem, sed de animatione per assistentiam, quatenus intelligentia perpetuò, & necessariò in ipsius sententia assistit cœlo, illudque movet, unde major est unio intelligentiæ cum cœlo, quàm nautæ cum navi, hæc enim est libera, & voluntaria, illa necessaria, hinc non propriè navis dicitur anima ex assistentia nautæ, sicut cœlum ex intelligentia assistente, in 12. Met. dicitur primum movens movere ut finis, non quidem in ordine ad cœlos, sed ad intelligentias motrices, à quibus amatur, & appetitur, ut infra.

68 Secundò arguitur rationibus. Tum quia nobilioris corporis nobilior est forma, cœlum est nobilius sublunaribus, ergo nobiliorem habet formam, talis est anima, min. patet, quia cœlum influit in hæc inferiora, est causa universalis concurrens ad omnia etiam ad generationem hominis, nam Sol, & homo generant hominem; regit, & gubernat inferiorem mundum ex 1. Metheor. cap. 2. Tum 2. cœlum naturaliter movetur 2. cœli 3. ergo principium motus, quale est intelligentia, erit intrinsecum cœlo; nec sufficit dicere ab extrinseco moveri; quia cœlum à seipso movetur ex 8. Phy. sic. à text. 34. nam cœlum est primum mobile, prius autem est, quod à seipso movetur, quam quod ab alio; imò tex. 40. ait cœlum moveri per aliquam sui partem immobilem. Tum 3. omnem compositionem accidentalem præcedere debet substantialis compositio, hæc enim est per se, illa per accidens, in cœlo est accidentalis ex cœlo, & motu, ergo præcedere debet substantialis ex mobili, & movente, qualis est anima. Tum 4. dans actum secundum scilicet operari, dat etiam actum primum, & esse, intelligentia dat cœlo operari, ergo & esse, nam in genere causæ efficientis, ut patet, ergo causæ formalis. Tum 5. proprium animatorum est moveri in proprio loco ex 2. cœli 13. & 61. cœli moventur in proprio loco.

69 Resp. ex dicendis cœlum ignobilius esse quocunque animato, nobilius inanimato, ideo sufficit, quod habeat formam quacunque alia inanimata perfectiorem, dicitur concurrere ad generationem viventium, quatenus concurrit ad deductionem formæ corporeitatis, quæ est dispositio ad animam, nec est causa totalis, sed partialis, cùm concurrit cum sublunaribus, neque regit inferiorem mundum ut agens principale, & suppositum dirigens, sed ut instrumentum intelligentiæ, quod aggregatum ex cœlo, & intelligentia vocatur ab Aristotel. citat. mundus superior. Ad 2. cœlum naturaliter movetur penes principium passivum, non activum; dicitur autem cœlum à seipso moveri, si sumatur ut quid aggregatum, ex orbe, & intelligentia, ita tamen quod hæc sit movens immobile tam per se, quam per accidens; neque Aristotel. probat cœlum à seipso moveri, sed non moveri ab alio, quod rursus ab alio moveatur, sed vel deveniendum ad primum mobile, quod à seipso movetur, vel ad primum movens immobile, deinde ostendit hoc movens esse à materia sejunctum. Ad 3. sufficit, quod præcedat aliquod ens substantiale completum, quale est cœlum in sentent. Aristot. vel compositum ex materia, & forma inanimata, ut sentiunt Theologi. Ad 4. majo. valere, quando actus secundus ab intrinseco convenit rei, non quando ab extrinseco advenit, ut est motus cœli, qui connaturalis solum dicitur in ordine ad principium passivum, quod est cœlo intrinsecum. Ad 5. assumptum esse verum de se moventibus ab intrinseco; vel est proprium animatorum tum animatione per informationem, quàm per assistentiam, quo pacto cœlum dicitur animatum.

70 Tertiò quod est intelligentiis secundum situm propinquum, debet esse etiam secundum perfectionem, aliter non rectè partes universi essent dispositæ, cœlum est propinquius secundum situm, ergo secundum perfectionem, tale autem non esset, si careret anima. Tum 2. quicquid perfectionis est in inferioribus, debet superioribus tribui, gradus vitæ est in his inferioribus perfectior, ergo, &c. Tum 3. cœlum habet infinitas circulationes singulares, quæ à motore cognosci debent, aliter non moveretur regulari motu, sed hæ nequeunt cognosci à motore intellectivo, quia intellectus est universalium, ergo dari debet in cœlis virtus sensitiva, cujus est singularia cognoscere; hinc 3. de Anim. 81. habetur, quod non poteit aliquod corpus mobile habere intellectum absque sensu, sive illud sit generabile, sive ingenerabile. Tum 4. forma, finis, & efficiens coincidunt 2. Phys. 70. intelligentia est finis, & efficiens, seu movens cœli, ergo etiam forma. Tum 5. ex 2. de cœlo 13. ubi cœlum dicitur habere motus principium ad differentiam inanimatorum, quæ ab extrinseco moventur scilicet à generante, ergo principium activum erit intrinsecum cœlo, ut in viventibus.

71 Respond. ad 1. ex propinquitate situs colligi tantùm debet perfectio requisita ad recipiendam actionem, scilicet motum, talis autem est incorruptibilitas, non vita. Ad 2. per inferiora intelligi debent imperfectiora, non quæ deorsum in mundo collocantur, & per superiora perfectiora, non quæ sursum existunt, aliter ignis, quia est superior, deberet esse animatus, modo cœlum non est perfectius animatis, ut infra; quicquid sit de majori. Ad 3. intellectum etiam conjunctum intelligere singularia, ut in libr. de Anim. dicemus, dicitur verò universalium cognitione abstractiva, ita quod intelligentia cognoscit singulares circulationes immediatè, eo vel maximè, quod in sentent. Aristot. non contingenter, sed necessariò eveniunt; nec authoritas 3. de anim. urget, imò est ad oppos. ait enim, quod corpus generabile mobile nequit habere intellectum, quin habeat sensum, neque ingenerabile habebit sensum; & rationem assignat, quia nec est propter bonum animæ, nam intelligentia non indiget sensu, nec propter bonum corporis, quia cum sit incorruptibile, non indiget sensu, ut custodiatur, unde poterit intelligentia ei assistere absque sensu. Ad 4. est forma assistens, non informans, nec illa propositio est universalis, sed indefinita. Ad 5. etiam inanimata habent intrinsecum principium activum motus, ut dicemus disput. sequent. quare solum ait Aristot. cœlos ut animata moveri, quatenus habent principium motus per cognitionem naturaliter, & necessariò connexum, non per informationem, sed per assistentiam; etenim in genere mobilium cœlum est primum mobile, at in genere se moventium cœlum non est primum movens, imò in hoc cedit non solum animatis, quæ se movent per principium intrinsecum, & essentiale, sed etiam multis inanimatis.

72 Quartò nequit intelligentia immediatè movere cœlum, ergo media aliqua anima. Antec. prob. omne, quod alteri in actione unitur, debet esse cum illo in eodem genere univoco, & affine, ut patet in his inferioribus, in quibus est mutua actio propter communicationem in eadem materia, at intelligentia, & cœlum non sunt hujusmodi, accedit, quod sequeretur intellectionem intelligentiæ, quia esset ad opus directiva, practicam esse, contra Aristot. 12. Met. alserentem esse speculativam. Tum 2. cœlum est instrumentum intelligentiæ, quo omnes sublunares effectus attingit, tam animatos, quam inanimatos, ergo ut possit animatos effectus edere, instrumentum scilicet cœlum, debet esse proportionatum, & animatum. Tum 3. cœlum est corpus organicum, ergo animatum, nam anima est actus corporis organici, Anteced. probat. ex 2. de cœlo 9. & 13. ubi Aristot. tribuit cœlo sex differentias positionum, scilicet ante, retro, sursum, deorsum, dextrum, & sinistrum, quæ sunt organa, & partes viventium; Accedit quod Aristot. 2. de part. Anim. cap. 1. quærens, quomodo cor possit esse sedes animæ, & principium motus,

tus, & sensus, cùm sit quid similare, ait adhuc organicum esse, quia propriam, & determinatam habet figuram, ergo si propriam habere figuram est esse organicum, quia habet suam propriam figuram sphæricam, poterit dici corpus organicum, hinc videmus in cœlis partes aliquo modo dissimilares, quædam enim non moventur, aliquæ tardè, ut poli, & quæ illis sunt propinquiores, quædam velocius, ut partes in medio cœli sitæ, quædam sunt Orientales, quædam Occidentales, quædam rariores, ut partes cœli, quædam densiores, ut astra.

73 Respond. ad 1. major. esse veram in his, quæ agunt, & ad invicem patiuntur, aliter cœlum non posset agere in hæc inferiora; ad aliam probat. non sequi intellectionem esse practicam, quia ad hoc, ut sit directiva ad opus, requiritur, ut illud opus aliquo pacto liberè fiat, non naturaliter, ex dictis in Log. disp. 12. qu. 5. art. 1. modo in sent. Arist. intelligentia naturali necessitate movet cœlum, ideo ipsius intellectio non erit directiva, seu simpliciter ostensiva. Ad 2. dicimus de ratione instrumenti non esse attingere effectum principalis agentis, ut diximus in Phys. disp. 7. qu. 5. ideo cœlum potest esse instrumentum respectu viventium, quamvis non sit vivens. Ad 3. dicimus in cœlo non esse organa, nam differentiæ positionum improprie, & relatè conveniunt cœlo, non propriè, & absolutè, ut infrà, neque habere determinatam figuram est esse corpus organicum, sed requiritur partium substantialis dissimilitudo; quam in corde Arist. cit. ex propria figura colligit. Denique partes illæ accidentaliter solùm differunt, nec sunt intrinsecè dissimilares, imò eadem pars est simul Oriens, & Occidens in ordine ad diversas regiones, astra specie quidem à cœlis differunt, sed non eadem anima informarentur, etiamsi cœlum esset animatum, quare hæc ætherogeneitas partium non infert cœlum esse corpus organicum, accedit, quod licet cœlum sit ex partibus dissimilaribus, de quo infra, non idcirco debemus deducere animatum esse, quamvis enim omne animatum sit ætherogeneum, non tamen è contrà.

ARTICULUS III.

De Astris, ubi de viâ lactea, maculis Solis, & Lunæ.

74 SUpponimus ex dictis astra non esse elementaris naturæ, ut multi veteres adstruebant, sed alterius omnino naturæ simplicis secundum Arist. secundùm verò Theologos compositæ ex materia & forma, sicut diximus de ipsis cœlis: Deinde hæc astra verè in cœlis reperiri commune est proloquium, non enim est vera sententia illa affirmans dari aliquod supremum cœlum totum perlucidum, & quiescens, sub quo aliud sit cœlum semper mobile ab Oriente in Occidentem, quædam tamen inæqualia foramina continens, per quæ transpareant quædam lucidæ partes superioris cœli, quæ partes astra vocentur, non est vera, quia contradicit Scripturæ, quæ Gen. 1. formationem cœlorum ut distinctam nominat à productione siderum, contradicit experientiæ nam ex hac positione non posset salvari diversitas motus planetarum, aspectus, recessus, & accessus ad terram, quam quæst. 1. explicuimus, incrementum, & decrementum Lunæ, & similia, quapropter concludendum dari quædam corpora lucida in cœlis polita, quibus cœlum picturavit Deus, & de his quærimus quid sint. Communiter dicitur stellas esse partes cœli densiores, reliquas verò partes esse rariores.

75 Not. densum illud dici, quod habet multum materiæ in parva quantitate, & ratio opponitur, quod parùm habet materiæ in magna quantitate; opacum verò illud dicitur, quod ex se non transmittit lumen, ac radios visuales, & pervio, seu perspicuo, & diaphano opponitur, quod ex se transparens est, lumen transmittit, radiosque visuales, quod opacum est, densum est, non tamen è contrà, ut patet in crystallo, quod densivo est ligno, & tamen perlucidum, ac diaphanum est, verum est tamen, quod aliquando densum sumitur pro opaco, ita intelligi debet Scotus 4. d. 49. qu. 1. 5. ad 1. cum ait ex Avicen. 6. nat. suscepitvum lucis esse opacum, & densum, susceptivum verò lumiais esse pervium, unde subjungit densiorem partem orbis esse lucidam, ut stellam, quod probat, quia non poteit per eam videri, quod post eam est, imò eclypsat illud, vel aliam stellam, aliæ autem partes orbis sunt laminosæ, & perspicuæ, ex quibus patet densum ibi sumi, prout perspicuo opponitur, & cum opaco convertitur, non autem prout raro contrariatur, non enim ait stellam esse lucidam, quia plures partes habet materiæ in parva quantitate, sed quia nequit videri existens post eam, quod est esse opacam, patet etiam in sent. Doctoris differentiam inter stellas, & cæteras orbis partes non sumi penes rarum, & densum, sed penes opacum, & diaphanum; hinc

76 Dicimus astra omnia non necessariò ex densiori materia constare, quam sunt cœli, imò ejusdem densitatis, sed differre penes opacitatem, & diaphaneitatem, itaut astra sint partes cœli opacæ, orbes verò sint omnino diaphani, ita Doctor citat. quem sequuntur Morif. difput. 2. de cœlo dub. 5. & Aversa quæst. 34. Phil. sect. 2. suaderi potest, quia in tantùm ponitur ab adversaris cœlum rarius astris, quia astra lucescunt, apparent, terminantque radios visuales, non sic cœlum, sed densitas non est causa hujus opacitatis, aliter ubi esset major opacitas, major quoque densitas adesset, quod esse falsum ostendimus exemplo crystalli, & ligni. Tum quia cœli solidi sunt ex dictis, quasi ære fusi, ergo densi, non rari extant; non enim videtur compossibilis raritas cum soliditate, hinc Doctor dist. citat. quæst. 16. *§. contra fidem tenemus*, ait rarefactionem, & condensationem esse disconvenientes corpori impassibili, eo quia rarefactio videtur dispositio quædam ad corruptionem; quomodo autem inter se, & à cœlis distinguantur, dicemus artic. seq.

77 Omnia ista lucida corpora in duas classes dividuntur ab Astronomis, alia dicuntur fixa, alia errantia, quæ Planetæ etiam appellantur, fixa illa dicuntur ut notat Scotus 2. distinct. 14. quæst. 2. A. quæ inter se eandem distantiam, eundem situm, & figuram servant, eundemque motum, errantia verò, quæ inter se non semper æquè distant, nec à stellis fixis; sidera fixa superiora sunt Planetis omnibus, quia, per Planetas aliqua fixa occultantur, nullus tamen Planeta à fixis absconditur, idcirco fixa in cœlo superiori omnibus Planetis collocantur *firmamentum*, seu *cœlum stellatum* dicto, & quia eundem ordinem semper inter se retinent, non ponuntur in cœlis distinctis, sed omnia in unico cœlo, ad cujus motum moventur, secus de Planetis dicendum propter motus diversitatem, nam quilibet propriam zonam habet, ut notavimus quæstione prima articulo secundo; an verò omnia fixa sint æqualis distantiæ à terra, an verò unum superius, alterum inferius in profunditate cœli sint collocata, nihil certum statui potest; prius igitur de stellis in firmamento existentibus loquemur, deinde de Planetis.

78 Astra fixa vulgò innumerabilia, ac pænè infinita judicantur, ut innuit Arist. 1. Metheor. cap. 8. & habetur ex Sacra Scriptura Gen. 15. dixit Deus ad Abraham *Suspice cœlum, & numera stellas, si potes*, Jerem. 33. *Sicut enumerari non possunt stellæ cœli, & metiri arenæ maris, sic multiplicabo semen David*; quod non debet intelligi de stellis, quæ apparent, istæ enim numeratæ sunt ab Astronomis, ut dicemus, sed de omnibus in cœlo existentibus, quamplurimæ enim non videntur à nobis, quod collligitur ex eo, quod recentiores Astronomi majoribus, & melioribus utentes instrumentis novas stellas adinvenere antiquis ignotas, nam Tyco-Brahæ lib. 1. Progymnasm. cap. 2. & 3. in Asterismo Cassiopejæ tresdecim stellas adinvenit, Galilæus in nuncio sidereo *§. Admonitione dignum* circa ensem, & cingulum Orionis alias octoginta adnotavit, imò diversis in locis plusquam quingentas, & stellæ nebulosæ dictæ, ac via lactea aliud non sunt, quam cumulus minutissimarum stellularum. Loquendo igitur de stellis fixis, quæ magis visibiles sunt, & notabilis apparentiæ, maximè hyemali tempore quo plures apparent propter aeris puritatem ab exhalationibus, majoremque Solis depressionem infra Orizontem, eæ non plures numerantur ab Astronomis, quam mille, & viginti duæ in sex magnitudinum classes distributæ; prima continet stellas 15. secunda 45. tertia 208. quarta 474. quinta 217. sexta 49. quibus si addantur quinque stellæ dictæ nebulosæ, & novem obscuræ, dictus numerus resultabit. Quælibet stella primæ magnitudinis continet in se terræ magnitudinem centies speties, stellæ secundæ magnitudinis nonagesies, tertiæ septuagesies bis, quartæ quinquagesies quater, quintæ trigesies septies, sextæ deces octies. Hæ stellæ ab Astrologis divisæ sunt in 48. asterismos, sive constellationes, & imagines, & in singulis certus stellarum numerus distribuitur; inter alias constellationes illustria sunt illa duodecim zodiaci signa de quibus quæstione 1. articul. 1. sunt autem istæ imagines in cœlo figuratæ, vel ob similitudinem aliquam cum rebus figuratis, ut Corona, & Triangulus, vel ob aliquem effectum, vel ob quasdam Antiquorum fabulas, qui homines aliquos, vel res in cœlum transtulerunt, ut Argo navis, Perseus, Orpheus, Crater, & quæ divisio est antiquissima, cum illius fiat mentio in scripturis, in libro enim Job nominantur Arcturus, Plejades, Orion, & cætera.

79 Cernitur quoque inter stellas fixas zona quædam inæqualis in latitudine, varisque modis obliquata, & interfecta totum cœlum ambiens, ideoque circulus maximus ab Arist. appellata, & propter candorem, quem retinet via lactea dici solet, græcè autem Galaxia, incipiens à pedibus Geminorum, & regyrans in Geminos per principium Sagitarii, plaresque asterismos complectitur, & per multas imagines extenditur scilicet Cassiopejam, Cycnum, Aquilam, Scorpionem, &c. quandoque duplicatur, sed semper invariata omnino permansit, nec à stellis fixis unquam mutavit aspectum, quarum plures ibi reperiuntur, quam in alia cœli parte; movetur tamen ad motum cœli stellati absque ulla diversitate. Istius circuli natura est investiganda.

80 Prima opinio fuit Pitagh. quod illa dealbatio fuerit à Sole facta per adustionem, dum olim per viam illam moveretur, terrestre enim combustione fit album, ut patet in calce. Secunda fuit Democr. & Anax. dicentium Solem propter interpositionem terræ non posse stellas ex opposito existentes illuminare, sed alias, à quibus diffunditur lumen quoddam secundarium in illis stellis Solis oppositis, quod lumen est Galaxia. Tertia fuit aliorum docentium, quod sicut species visibiles incidentes in speculum tersum, aut aliud simile corpus reflectuntur in ipsum objectum, sic lumen stellarum porrigitur in aerem humidum sub ipsis existentem, qui iterum reflectit lumen in orbem stellarum. Has tres opiniones adducit Aristot. 1. Metheor. sum. 2. cap. 5. & confutat, deinde cap. 6. suam explicat sententiam dicens hanc viam esse rem Metheorologicam in suprema aeris ragione existentem, ac provenire ex magna congerie terrestrium halituum vi siderum illic existentium attractorum, qui ex cœli motu accensi albescere conspiciuntur.

81 Primæ tres opiniones facilè impugnantur; prima enim supponit cœlum corruptibile, terrestre, Solem non semper eadem via,

via, regularique motu incedere, quæ omnia sunt falsa, tum quia hanc adustionem modò sub zodiaco causare deberet. Secunda supponit umbram terræ usque ad cęlum stellatum pervenire; cum tamen non attingat orbem Mercurii; tum quia moveri deberet, & variari hæc lactea via ad motum Solis, sicut umbra ad motum luminosi movetur, nec posset circulariter totum cęlum ambire, oppositum tamen experimur. Tertia, radius reflexus movetur tam ad motum luminosi, quam ad motum corporis reflectentis, ergo hoc lumen secundarium moveri deberet ad motum aeris reflectentis, & ad motum stellarum, quod non apparet.

82 Nec minoris improbabilitatis est Aristotel. sentent. quamvis multi suspicentur textum fuisse corruptum, unde ferè ab omnibus derelinquitur, defenditur tamen ab Anton. Polo in Digress. de Circulo Lacteo, Cremon. in Apol. de via Lactea, Antonio Rocco 1. Metheor. quæst. 4. & ab Amic. tractat. 4. quæst. 7 dub. 4. Sed primò refellitur ex invariabilitate quoad locum, figuram, & dispositionem, quam incessanter retinet, nam si res Metheorologica esset; cur diversimodè non fit, sicut in aliis similibus impressionibus videmus evenire, non enim eodem modo, & in eadem parte gignuntur Cometæ, & cum eadem figura; nec semper est idem cęli aspectus sed continuè variatur, unde in uno tempore siccitas viget, in alio humiditas, & consequenter deberet modo magis, modo minus hæc halituum materia abundare, ac aliqualem mutationem in hoc circulo causare; quam non videmus? Nec refert negare cum Amic. hanc invariabilitatem, non adverti tamen à nobis propter corporis magnitudinem, & parvitatem mutationis in tanta distantia: non refert, quia alias mutationes siderum minus apparentes, quia rarò, & in majori distantia, observarunt Astrologi, ergo multo magis istam advertere debebant. Nec valet, quod addit causam hujus invariationis esse locum, scilicet supremam aeris regionem non valde mutationi obnoxium propter ignis propinquitatem, aeris calorem, & illius halitus siccitatem, & calorem, quæ est materia nonnisi ad combustionem obnoxia, & propter identitatem efficientis scilicet siderum attrahentium; adest quoque differentia, inquit, inter hunc circulum, & alias impressiones, istæ enim cum fiant in una tantùm regione, variantur, quia variatur materia, & aspectus efficientis, at ille, quia fit in toto cęlo, non variatur, quia defectus materiæ unius regionis suppletur per excessum materiæ alterius regionis. Non valet, quia negari nequit, quin possit adesse mutatio quoad quantitatem materiæ, tum quia videmus in una parte cœli paucas reperiri stellas, in alia quamplurimas, & tamen sub illis reperitur Galaxia, non sub istis, nec potest assignari ratio, cur solum in determinata parte fiat istorum halituum accensio, & non potius in toto cœlo, nec differentia assignata aliquid valet, nam licet impressio universalis non patiatur secundùm se totam mutationem, deberet tamen variari secundùm partes, utpotè quia in hac regione modo est magna halituum copia propter calidi, & sicci dominium, non illa, ubi humidum, & frigidum regnant, deberet in hac circulus iste augeri, in illa diminui, cur namque halitus hujus regionis in suprema aeris regione jam attracti hic non accenduntur, sed potius pergere debent, & conjungi cum halitibus illius regionis, & ibi succendi, ut perpetuam, eandemque figuram circuli conservent?

83 Deinde tardior est quilibet motus inferioris corporis, quàm motus cœli stellati, & quo magis corpus elongatur à stellis, & ad terram accedit, eò magis retrocedit versus ortum, ut patet de Luna, quæ cum sit omnium Planetarum infima, citius proprium motum perficit semper versus ortum retrocedendo, ergo quia iste circulus est Luna inferior, magis retrocedere debebit, & non pari velocitate cum stellis fixis moveri; & tamen videmus easdem circuli partes iisdem semper stellis correspondere, nec minimum quoddam variare, signum evidens in eodem loco simul reperiri, scilicet in cœlo stellato. Respondet causam esse, quia halitus illi sunt in circulum dispersi, ideo semper apparent cum eisdem stellis conjuncti, & quanquam continuè varientur, dicuntur iidem per æquivalentiam. Sed quamvis hæc solutio posset habere locum, si circulus iste esset ejusdem figuræ, attamen quia varius est, si pars illa scilicet existens sub Cycno, in qua dividitur, & duplicatur, retrocedit, non deberet apparere semper sub eodem signo, sed sub aliis, licet sub Cycno alia quoque videatur.

84 Tandem si circulus iste esset in aere, deberet aliquantulum Planetas obtenebrare, quod est falsum, quia eodem modo lucidiores apparent in isto circulo, ac extra ipsum. Nec salvat ratio ab Amic. assignata scilicet hoc non evenire propter raritatem materiæ. Nam certum est aliquam habere densitatem, & majorem, quàm aer, aliter videri non posset, ergo aliqualem differentiam quoad splendorem experiri debemus, cum Planeta est in hoc circulo, & cum per aerem videtur, quantum scilicet circulus iste in densitate, & opacitate aerem excedit. Præterea quando unum corpus mediat inter oculum, & aliud corpus cum aliquali distantia, non potest conspici eodem tempore è diversis locis à pluribus correspondere eidem parti alterius corporis, sed diversis partibus, nec ab eodem oculo diversis tamen temporibus, & locis. Exemplum habes, inquit Keplerus, in tuo naso, quem si oculo sinistrò aspicis dextro clauso, vel è contra, alii atque alii pavimenti loco videbis correspondere, cum tamen si tui imaginem pavimento imprimeres, medium locum inter apparentia illa loca nasus sibi vindicaretur. Aliud exemplum magis ad propositum adduci solet, si inter quempiam, & parietem aliquem mediaret linteum distans, ille existens in uno loco videbit linteum determinatæ parti parietis correspondere, si verò ascenderet, videtur linteum, quasi descendere, & parti inferiori correspondere, si descenderet, conspiceret linteum ascendere, partique superiori correspondere, & quo magis distat, major fit diversitas hujus correspondentiæ, quo minus distat, minor apparet diversitas, & si essent omnino conjuncta, nulla appareret diversitas, sed semper linteum eidem parti parietis correspondere inspiceretur, idem contingeret si duo eodem tempore in diversis locis aspicerent linteum illud, & hæc diversitas aspectus vocatur à Gręcis parallaxis, qua Astronomi metiuntur distantias Planetarum à stellis fixis, nam Planeta existens in Orizonte prope unum astrum fixum, cum est in puncto verticali, seu in medio cœli non apparebit in eadem propinquitate respectu illius astri, sed in majori distantia, & eo majori, quo magis est nobis propinquus, & à stellis fixis remotus, nec ista distantia æqualis apparet existentibus in diversis locis, sed varia, de qua re vide Avers. quæst. 32. sect. 3. Si ergo circulus iste esset in aere, maximam deberet parallaxim causare, & tamen è diversis regionibus eodem tempore semper iisdem stellis fixis correspondere videtur, nec minima aspectus diversitas animadvertitur, signum evidens esse simul cum stellis fixis in cœlo.

85 Respond. assumptum esse verum, quando ambo illa corpora habent proprios aspectus, at via lactea, cum sit apparentia ex lumine stellarum fracto in exhalationem accensam, non habet proprium aspectum, nec propriam speciem, sed videtur per speciem illius partis cœlestis, per quam terminatur, ideoque non apparet in aere, sed in cœlo; quo pacto color cæruleus aeris videtur existere in cœlo supra sidera. Sed non solvit, quia via lactea aliquam habet opacitatem, cum non sit omnino transparens, & diaphana, ergo propriam habebit speciem, & aspectum, sicut albedo in nube ex fractione radiorum causata proprio videtur aspectu; falsum quoque est non habere propriam speciem, sed per speciem cœlestem videri, cœlum enim propter diaphaneitatem non immutat oculum, solum stella immittit speciem, ergo si per speciem stellæ videretur, solummodò ubi sunt stellæ, appareret, in illa verò parte, in qua nulla conspicitur stella, nec via lactea videretur, quod est falsum.

86 Quapropter Cottun. 1. Metheor. lect. 34. duplicem assignat Galaxiam in sentent. Aristot. cœlestem, & metheorologicam, quam exactè sub illa constituit, eo quia cœlestis Galaxia est naturaliter vaporum attractiva, qui sublunarem Galaxiam constituunt, ergo quia nequit dari causa naturalis non impedita sine suo effectu, sub cęlesti semper alia metheorologica existet. Sed quicquid sit de sensu Aristot. certè non videtur tam necessaria connexio, non enim sublunaris Galaxia, est circulus ille albicans, quia sic redeunt omnia argum. adducta, & ipsemet hoc concedit, cum virtute Telescopii inspiciatur esse stellarum congeriem, ergo non apparet, quænam sit ista sublunaris Galaxia, vapores enim non solum à cœlesti Galaxia attrahuntur, sed etiam ab aliis stellis, unde totus aer in circuitu est vaporibus repletus, unde non magis asseri deberet dari sublunarem Galaxiam, ac Zodiacum sublunarem, & quodlibet aliud signum, nam stellæ semper elevant vapores. Tum quia multi effectus astrorum impediuntur propter varios aspectus, ergo non est ratio, cur aliquoties hæc sublunaris Galaxia non desinet esse, saltem secundum partem.

87 Idcircò dicimus viam lacteam in cœlo stellato reperiri, aliudq; non esse, quam congeriem quandam stellularum, quarum singulæ per se ob parvitatem non discernuntur, sed omnes simul congregatæ ob maximam à nobis distantiam continuæ apparent, illamque cęli partē albicantem reddunt; quibus accedit, quod cœlum in illis partibus magis quàm in aliis, est opacum, magisque aptum ad refundendum lumen; quæ opinio ab omnibus amplectitur, tum quia nullam patitur difficultatem, tum ob experientiam; tubo enim optico compertum est, in illis partibus maximam minutissimarum stellarum congeriem extare; quod etiam est observatum de stellis nebulosis dictis, quæ tanquam guttæ lactis, & maculæ albæ apparent, esse scilicet cumulum quendam stellularum, dicuntur tamen nebulosæ respectu fulgidarum stellarum, re tamen vera sunt applicantes.

88 Dices maculæ Lunæ non sunt albi caloris, sed potius nigri, & tamen est pars aliquantulum densior. Tum quia materia cęli non in longum, ut est via lactea, sed in globum concurrit. Et tandem cum per totum cœlum percurrat, videtur proportionem cęli in motu tollere, quatenus plus materiæ sit in una parte, quam in alia maximè quia est inæqualis magnitudinis. Respond. ex Aversa hic maculas Lunæ in corpore lucido extare, ideoque non conspiciuntur albicare, sicut si essent ex se, ut patet cum Luna est diminuta, tunc enim pars non lucida alba videtur, imò Mercurius ipse tempore conjunctionis cum Sole, ad modum maculæ nigræ in Sole visus est. Nec est necesse partem aliquam cœli confluere in globum, ut patet de ipsis maculis Lunæ, imò & de Planetis secundùm aliquos, ut dicemus. Tandem nullam pati potest jacturam proportio illa motus cœlestis ex hoc circulo non enim gravitat, aut levitat, nec intelligentiæ in movendo fatigantur.

89 Planetæ verò, seu errantia sidera septem communiter enumerantur scilicet Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, & Luna: quorum primus post cœlum stellatum est Saturnus, succedit Jupiter, deinde Mars, modo declarato quæst. 1. art. 2. ultima est Luna, inter hanc, & Martem mediant Sol, Venus, & Mercurius, de quorum ordine magna fuit inter Astronomos altercatio; communiter modò conceditur, Venerem, & Mercurium non circa terram, sed circa Solem tanquam circa proprium centrum moveri, unde modo sunt Sole superiores, modo inferiores, Mercurius tamen propinquior est Soli, quia solum per triginta gradus recedit à Sole, at Venus per quinquaginta, hinc major est circulus Veneris, quam Mercurii; hic ordo sumitur vel ex Eclypsi, nam Planeta inferior aliquando superiorem abscondit; vel ex majori, & minori parallaxi, Luna enim maximam causat parallaxim, Saturnus minimam scilicet per tertiam minuti partem, qua ratione ab antiquis non fuerat observata; vel tandem ex tarditate motus naturalis ab occasu in ortum, qui motus tardior est in superioribus sphæris, quam in inferioribus, utpotè quia magis à primo mobili rapiuntur ab ortu in occasum, unde Saturnus suum circuitum complet 30. ferè annis Jupiter 12. annis, Mars duobus annis, Sol 365. diebus, & horis quinque quod tempus anni Solaris nuncupatur; Luna denique percurrit diebus 27. cum horis ferè 8. licet posteà, ut denuò cum Sole conjungatur, consumat duos dies, & hinc est, quod ab una conjunctione ad alteram intercipitur spatium 29. dierum, & 12. horarum, qui mensis Lunaris appellatur; an autem præter hæc errantia sidera; alia dentur Cometæ appellata, dicemus disp. ult.

90 Est tamen advertendum, quod Saturnus non est una tantum stella, sed duas alias habet hinc inde conjunctas, & proximas, Satellites Saturni dictas, itaut aliquando ab illo sejunctæ videantur, aliquando conjunctæ, & reddunt Saturnum in figuram ovalem, & aliquando occultantur. Verùm Franciscus Fontana Neapolitanus his temporibus novum condidit Tubum opticum longitudinis 14. palmorum in perfectione alios hucusque fabricatos longè excedentem, quo cœlestia sidera clarius, & distinctius inspiciuntur, & alia nebulosa de novo cernuntur, hoc instrumento anno elapso 1683. observatum est satellites Saturni non esse sphærica corpora, sed semicirculos quosdam luminosos seu figuræ cornicularis ad modum Lunæ de recenti, apparentis, quorum cornua Saturnum tangunt in extremitatibus infima, & suprema, itaut inter Saturnum, & partes latiores horum semicirculorum intercipiatur cœlum medium. Totum hoc testatur Joannes Camillus Gloriosus in quadam epistola manuscripta data Neap. sub die 11. Septembris 1638. Jupiter etiam quatuor Planetas socios habet *stellæ Mediceæ* à Galileo nuncupatos, qui circa ipsum propriis circulis moventur, & aliquando omnes videntur, aliquando unum, aliquando tres, moventur autem circa Jovem ab occasu in ortum, quando ascendunt, è contra verò quando descendunt; ille, qui est Jovi propinquus, absolvit periodum sui motus uno die, horis decem, & octo cum dimidio, secundus magis remotus diebus tribus horis 12. tertius diebus septem horis quatuor, quartus tandem diebus 16. horis 18.

91 Verum pro completa Planetarum cognitione aliqua videnda sunt de maculis Solis, & Lunæ, & primò de maculis Solis, quamvis enim Sol nitidissimus sit, fonsque totius luminis, adhuc tamen quibusdam maculis respersus apparet tanquam nubeculis, sunt enim exiguæ magnitudinis, dissimilis omnino figuræ, & inæquales, augentur, & diminuuntur, modo pauciores sunt, modo plures, moventur sub Sole ab extrema parte Orientali ad aliam diametraliter oppositam, & Occidentalem, quem motum absolvunt ferè 14. diebus, & variè quasi motu irregulari, nam aliquando multæ in unum uniuntur, quandoque una dispergitur in plures, & quod mirabilius est, interdum aliqua in Solis medio consurgit, vel evanescit, & quæ semel apparuit, nunquam iterum redire visa est. Quæ omnia à pluribus peritissimis Astrologis variis in locis eodem, & diverso tempore sunt observata, & illusioni oculorum, vel defectui eorum attribuere non licet, non enim est verisimile in omnibus simile, & idem vitium reperiri. Quamvis autem doctissimus Claramontius in suo libro Italicè inscripto *Difesa dell'Antiticone* part. quart. capit. 21. & seq. sustineat esse corpora sublunaria inter nos, & Solem in aere intercepta, quod etiam docet eruditissimus Cottunius 1. Metheor. lect. 31. Supponimus tamen cum communiori ex carentia parallaxis proximè circa Solem existere, & consequenter non esse halitus elementares illuc virtute Solis attractos, ut asserunt quidam, non enim cœlum est capax peregrinarum impressionum. Quo supposito non possumus dicere salva cœli incorruptibilitate esse vapores cœlestes ex ipso Sole exeuntes, ut terrestres halitus è terra educuntur, ob quos halitus Sol quandoque multo tempore offuscatus apparuit. Nam sic asserere oporteret, ne Sol tandem deficiat, ex aliis cœli partibus ali, in propriamque substantiam convertere, quod est facere cœlum, & Solem corruptibilem, offuscatio autem illa potuit utique ex magna vaporum, & halituum congerie in aere existente contingere propter peculiarem aspectum stellarum, aliter crebro tales offuscationes cernerentur.

92 Variæ extant Doctorum opiniones in hac tam admirabili apparentia, ut est videre apud Avers. quæst. 34. sect. 9. & Tannerum parte 1. disputat. 6. de creatione quæst. 3. dub. 3. nos eam, quæ cæteris videtur probabilior, referemus, est enim potius res imperscrutabilis. Potest igitur asseri salva cœlorum incorruptibilitate, & soliditate circa Solem multos Epiciclos reperiri, non multum à Sole sejunctos, ut faciant sensibilem distantiam, & parallaxim, in quibus plurimi circuli, & sphærulæ quædam sint intrusæ quædam opaca corpuscula, seu stellulas variæ, & irregularis figuræ continentes, ad motum Epiciclorum, & sphærularum motos, qui motus diversimode fiat à quolibet Epiciclo, & sphærula, unde evenit, quod sæpè multa illa corpora in unum coglutinari cernantur; deinde passim sejungi; & quia cum à Solari corpore ex Orientali parte exeunt, aliquando sint separata, & solùm in medio conjungantur, hinc est, quod à principio non videntur propter exiguitatem, in medio postea incipiunt apparere, quasi de nova generata; rursus quoniam non eodem regulari motu moventur, potest esse ratio, cur redire eadem non cernantur, propter variam scilicet conjunctionem, & diversam, unde varia quoque, & diversa resultat figura, potest etiam poni non semper eadem velocitate, eodemque modo moveri sed statutis quibusdam temporibus variare motum, unde, & figuras multum variare est necesse & probabilius est hanc aliqualem irregularitatem, sed determinato ordine admittere in cęlo, quam ponere Solem fluidum instar metalli ferventis, in quo partes quædam opacæ reperiantur, quæ virtute motus Solis, vel ebullitionis ad externas partes deducantur, & deinde ad interna reducantur; Aut virtute cœlestium causarum partes aliquæ Solares opacæ reddantur, & mutationem istam accidentalem patiantur, ac reddant maculatum Solem, ut asserit Aversa; nulla enim posset assignari ratio, cur omnes moveantur à parte Orientali ad diametraliter oppositam, & non potius è contra, neque cur aliquando omnes simul illæ partes in extrema superficie Solis non existant, & totum Solem, aut saltem ex majori parte non obnubilent; idemque dicendum de mutatione illa accidentali secundum opacitatem. Diximus has maculas esse stellulas quasdam veluti Solis asseclas perpetuò Planetarum principem comitantes, & ut ministros pro diversorum effectuum generatione inservientes, nam quamvis subobscuræ videantur, non est illis lumen aliquod denegandum, quando enim minus luminosum cum majori luminoso conjungitur, non ut luminosum, sed ut aliquod obscurum conspicitur.

93 Tandem in lunari corpore quædam maculæ humanam faciem configurantes ab omnibus ubique existentibus, & quovis tempore conspiciuntur, quapropter non est dicendum extrinsecas esse Lunæ, sed intrinsecas ipsi inexistentes, non enim ex imbecillitate nostri visus apparent, quia ob omnibus uniformiter cernuntur, nec ex aliquo corpore interjecto inter Lunam, & nos, vel Solem, quia si tale corpus esset vapor, jam aliquo pacto variarentur, similiter si quodlibet aliud poneretur; semper enim umbra variatur ad motum vel luminosi, vel illuminati, vel impedientis corporis; cum igitur sint intrinsecæ, causa assignari debet ex parte ipsius Lunæ, & quidam recentiores, ut Galilæus, Keplerus, Blancanus, & alii (opinionem ferè Pythagoreorum renovantes ponentium Lunam esse alteram terram maribus, fluminibus, montibus, vallibus, & habitatoribus repletam) dixerunt hanc luminis inæqualitatem in Luna contingere propter Lunaris corporis scabrositatem, & partium inæqualitatem, unde quædam quasi guttæ lucis ab aliis lucidis corporis Lunaris partibus avulsæ cernuntur, hæ non possunt esse, nisi eminentiæ quædam, & montes, qui prius illuminantur, quam valles Lunares, sicut in montibus, & vallibus terrestribus accidit; quæ montuositas, & anfractuosa, ac tortuosa inæqualitas conspicuè cernitur in figura Lunæ à Fontana suo Telescopio observata, & postea delineata, & figurata. Sed hæc opinio sustineri nequit posita soliditate cœli, & motu Lunæ circa proprium centrum, ut possit semper eandem maculatam faciem nobis præbere juxta dicta quæst. 1. articul. 2. nam vel deberet admitti vacuum, vel corporum penetrationem, vel fluxilem aliquem humorem in illis vallibus. Tum quia non apparet ob quem finem corpus istud Lunare fuerit à Deo productum tam difforme, & asperum; si omnia possunt salvari sine istis asperitatibus, ut dicemus. Alii causam assignant penes raritatis, & densitatis partium varietatem, vel quod rariores sint luminosæ, obscuræ, densiores, vel è contra.

94 Dicimus tamen juxta superius dicta de stellis maculas Lunæ esse partes minus opacas, & magis perspicuas, quam sint cæteræ partes, & consequenter minus aptas ad reflectendum, & refundendum lumen, ex qua diversitate recipiendi lumen, & refundendi oritur in Luna montium, vallium, & antrorum apparentia, nam quæ magis illuminantur, eminere videntur quasi montes, & colles, quę minus illuminantur, vallibus, & antris assimilantur, quod manifestari potest in pictura, ubi propter colorum varietatem montes, & valles repręsentantur, quamvis tabula sit tota ęqualis, & plana.

95 Dices cum Galilęo, experientia comperiri montuositates in Luna non solum citius, & magis illuminari à Sole, sed etiam umbras projicere ad partes Soli oppositas, modo majores, modo minores juxta majorem, vel minorem propinquitatem cum Sole, itaut quando Luna est prope Solem in Occidente, ingentes projiciuntur umbræ versus ortum, quæ diminuuntur, quo magis elongantur à Sole, & in oppositionem non amplius videntur, illæ scilicet, quæ à montibus illis causantur, quando vero incipit accedere ad Solem versus ortum, umbræ projiciuntur versus occasum, quod est evidens signum asperitatis, & inæqualitatis. Tum 2. si esset corpus tersum, & politum, non posset undequaque lumen reflectere, sed solum in una, & minima parte, ideo enim sphæra cryßtallina minus reflectit lumen quia est tersa; superficies verò parietis magis reflectit, propter asperitatem figuræ, & multitudinem angulorum. Tum 3. Luna est corpus simplex, ergo similes partes habere debet. Tandem vel illa perspicuitas penetrat totam profunditatem Lunæ, & hoc est falsum, quia numquam Sole eclypsaretur, nam ad nos transmitteret radios per partes istas perspicuas, quod est contra experientiam, vel non totaliter penetrat, sed aliquæ partes sunt opacæ in profunditate existentes, & penetrationem radiorum impedientes, ergo istæ ad nos reflecterent lumen, & sic Luna totaliter illuminata videretur.

96 Respond. ad primum si observationes illæ verificantur,

posset concedi asperitas ista in Luna, dummodò non admittatur vacuum, vel corporum penetratio, sed solum corpus fluidum repleus cavitates illas. Sed adhuc hæc omnia salvari possunt penes opacitatem, & diaphaneitatem; videmus enim lapides quosdam, ut alabastrum, & conchilia, quamvis perfectæ sint lenitatis, variè tamen illuminari juxta varietatem aspectus ad corpus lucidum, itaut una pars obscura modo appareat, modo luminosa, diversique coloris. Ad secundum commodius dicemus quæst. 3. cum de Lunari lumine agemus. Ad tertium si hæc diversitas non arguit specificam distinctionem, Luna dicitur corpus simplex subsilanialiter, non accidentaliter, si infert illam, Luna esset corpus quoddam etherogeneum, diceretur que corpus simplex, quatenus non est ex elementis conflatum. Ad quartum vel non sunt ita perspicuæ omnes illæ partes, ut sint omninò perfectè transparentes, & diaphanæ, ut est aqua marina, quæ licet sit perspicua, attamen nequit fundum discerni, hinc in Eclypsi non possumus radios Solis conspicere, vel si profunditas Lunæ est opaca, non ob id radius Solaris ad nos reflectitur propter imperfectam perspicuitatem, & opacitatem illarum partium, è quibus radius receptus non reflectitur, sed potius manet absolutus in illis, vel si reflectitur, non sit eadem ratione adeò magna reflexio, ut ad nos pertingat. Vel expeditius dicendum partes obscuras dici opacitate, ut notat Aversa, qua corpus aliquod minus est aptum ad reflectendum lumen, ut minus reflectit lignum, quam aurum, vel argentum, quamvis utrumque in superficie illuminetur.

Nota, quod nuper à Fontana suo Telescopio hæ cavitates etiam in Jove, & in Marte observatæ sunt; imò in Martis centro eminentia quædam videtur ad modum coni valde nigri, circa quam zona quædam luminosa, & mobilis apparet.

ARTICULUS IV.

Quo pacto cœlestia corpora inter se differant.

97 TRiplex fieri potest comparatio, Prima inter cęlos adinvicem. Secunda inter astra. Tertia inter cęlos, & astra. Cęlos omnes essentialiter inter se distingui sentiunt Thomistæ ferè omnes, insuper Tatar. 2. cęli in fine, Angest. de propr. primo propriet. 6. Hurt. disput. 1. de cęlo sect. 3. Ruv. de cęlo cap. 5. quæstion. 4. Conimbr. & alii. Quidam verò solo numero differre asserunt, ita ex recentior Averia quæst. 33. sect. 8. Morif. disput. 2. dub. 6. Arriaga, & probabiliorem putat Amic. tractat. 4. quæst. 7. dub. 1. Astra omnia ejusdem speciei poluerunt veteres quidam, dum illa asseverabant esse lapides quosdam ignitos; communis sentent. illa specificè distinguit. Tandem astra esse specie à suis orbibus diversa docuerunt omnes citat. pro distinctione cęlorum, insuper Aversa, Morif. Arriag, Amic. & alii oppositam protulerunt Alb. 2. cęli tract. 3. cap. 4. Major quæst. 8. Achill. 1. de orb. diip. 2. Tanner. 1. p. disp. 6. qu. 4. d. 4.

98 Dicimus in sentent. Aristot. omnes cęlos, omniaque sidera specie inter se differre, imò esse de se singularia, & necesse esse, ut nequeant numero multiplicari, ac secundum veritatem cęlos inter se numero differre, ab astris verò specie, at astra aliqua specificè inter se distingui, & si non necessariò omnia, quin aliqua sint ejusdem speciei. Prima pars de Arist. sent. est Scoti 2. dist. 3. q. 7. in fine, & patet ex his, quæ diximus art. 1. si enim specificè non differrent, & immultiplicabiles numero non essent, haberent naturam communem contractam per individuales differentias, sed quodlibet communicabile, quantum est ex se, potest esse in pluribus, imò in infinitis individuis, ergo etiam ista cęlestis natura, at in æternis secundum Arist. idem est esse, & posse 9. Metaph. 17. ergo actu esset infinitis communicata, quod patet esse falsum.

99 Deinde quod secundùm veritatem numero differant inter se, probari potest ex eo, quod non sunt entia multiplicanda sine necessitate, nulla autem necessitas apparet ponendi hanc specificam distinctionem, ut patebit ex solutione argum. non ob id negamus potuisse Deum plures cœlos construere specie distinctos, si ita voluisset; sed nullum signum habemus hujus divinæ volitionis. Ab astris verò specie differunt, quia multas proprietates experimur in astris non in cœlis, astra enim influunt in hæc inferiora, causantque peculiares effectus, non cœli; nam cœli semper sunt super terram, ergo semper influerent, eosdemque effectus causarent, si talem virtutem haberent, & tamen videmus peculiares quosdam effectus non nisi ex ortu, conjunctione, & dominio astrorum provenire, tum quia astra specie differunt inter se, ergo etiam à cœlis, nequit enim unum, & idem cum pluribus essentialiter distinctis identificari.

100 Tandem quod astra specie differant, patet de Planetis, nam diversa accidentia specie proprietates, & effectus arguunt diversam specie naturam, Planetæ diversos effectus, & contrarios producunt, Saturnus enim est frigidus, & siccus, idemque temperamentum causat in nato, unde Saturnini sunt melancolici, cogitabundi, timidi, pauci sermonis, graves, solitarii, avari, & laboriosi, jucunda fugientes. Jupiter est calidus, & humidus temperatè, unde optimum temperamentum causat in nato, hinc Joviales dicuntur ad honesta, & justa propensi, fraudes, & insidias detestantes, optimi ingenii, magnarum rerum amatores, liberales, fortunati, &c. Mars est calidus, & siccus, & Martiales efficit cołericos, contentiosos, audaces, commotores, inconstantes; Sol est Planetarum nobilissimus, & dux, plurimasque virtutes in se continet; adeout quæ dispersa in cœteris inveniuntur, in uno Sole reperiuntur unita, suo accessu est causa generationis rerum sublunarium, recessu causa corruptionis, & quando dominium habet in homines, causat temperamentum calidum, & siccum, ideo solares sunt superbi, ambiciosi, splendidi, generosi, &c. Venus causat temperamentum calidum, & humidum, unde venerei sunt luxuriosi, quieti, amatores virtutis, hilares. Mercurius facit homines Mercuriales intellectu acutos, memoria fęlices, studiosos, oratores. Luna est frigida, & humida, ad bonos mores disponit, quare lunares sunt quieti, morigerati, mutabiles, flegmatici, timidi, debiles, &c. Saturnus dominium habet, dum infans est in utero, primo Mense, Jupiter secundo, Mars tertio, Sol quarto, Venus quinto, Mercurius sexto, & Luna septimo, deinde in octavo iterum Saturnus suscipit dominium, qua ratione puer natus octavo mense moritur, non sic natus in septimo, quia Saturnus est Planeta malevolus, Luna bonus; diversa quoque dominia habent super metalla, Saturnus supra stannum, Jupiter supra plumbum, Mars supra ferrum, Sol supra aurum, Mercurius supra argentum vivum, Luna supra argentum solidum, aliosque varios, & contrarios effectus causant quoad infirmitates, tempestates, temporum mutationes, de quibus fusè Astrologi, ut impossibile sit hæc omnia ab agentibus ejusdem speciei, & naturæ provenire.

101 Idem quoque de astris fixis dicendum, nam videmus Planetas ex varia conjunctione cum stellis fixis varios, & contrarios causare effectus, quod etiam probabiliter dici poterit de quibusdam cœlorum partibus, præcipuè primi mobilis, quamvis inter se quo ad opacitatem, & diaphaneitatem non differant, sicut astra, & cęli, & hoc, quia Sol quando est in signo Zodiaci primi mobilis, diversa producit, ac cum est in alio signo, quod nequit provenire à signis Zodiaci firmamenti, quia modò ista per triginta ferè gradus progressus est versus ortum, ut diximus quæst. 1. artic. 2. Non est autem necesse omnes, & singulas stellas fixas specie differre, nam videmus multas pluviam, alias ventos, alias siccitates generare, de quibus asserri poterit ejusdem esse classis, & speciei, quæ nimirum producunt similes effectus.

102 In oppos. arguitur contra 1. partem, eo quia cęli etiam ex ipsius sententia Aristot. tam in prædicamento, ergo compositi erunt ex ipsius sententia ex genere, & differentia, & compositione Metaphysica, non igitur erunt de se singulares, & numero immultiplicabiles. Tum 2. Aristotel. 1. cęli corpus simplex divisit in quinque corpora, quatuor scilicet elementa, & cęlum, ergo per ipsum non sunt plura specie corpora cęlestia, aliter plura specie corpora simplicia debebat assignare, quam quinque. Tum 3. ideò Aristotel. cęlum ab elementis distinxit, quia motum ab illis specie distinctum habebat scilicet circularem, sed omnia corpora cęlestia eundem specie motum habent, ergo omnia sunt ejusdem speciei sicut enim diversitas arguit distinctionem, ita unitas identitatem.

103 Resp. ex dictis in Logic. disput. 7. quæst. 1. utique supremum genus prædicam. substantiæ secundum Aristot. comprehendere cęlos, & consequenter ex hoc capite deduci in sent. ipsius cęlos Metaphysicè compositos esse; at ex alia parte quia putavit Deum ad extra necessariò agere, & quicquid potuit immediatè producere, ab æterno produxisse, coæclus fuit omnia æterna, quales per ipsum sunt cęli, asserere necesse esse, & de se hęc, ne in infinitum procederetur in productione æternorum; unde admisit latentes contradictiones, nec est mirum propter caritentiam luminis fidei. Ad 2. dicimus intentum Aristot. in illa divisione solum fuisse cęlestes orbes ab elementis secernere, & ideò quinque simplicia corpora assignavit, non ut doceret omnes cęlos ejusdem esse speciei, sed non esse elementaris naturæ. Ad 3. benè infertur ex diversitate motuum naturalium diversitas naturarum, non tamen è contra, quia potest unum accidens esse pluribus commune specie distinctis, & probatio valet de affectionibus propriis, non de communibus, istæ enim cum sint genericæ, solum genericam identitatem possunt inferre.

104 Secundò quod etiam secundum varietatem cęli specie differant; Prob. nam unum cęlum est majus alio, continet aliud, diversum occupat locum, diverso motu movetur, diversa quoque continet astra, ergo diversam habebunt naturam. Resp. hæc non convincere, nam duo circuli lignei possunt omnibus istis modis differre, quod unus sit major altero in diverso existat loco, contineat alium, & unus possit esse auro ornatus, alter argento, quæ omnia solum accidentalem inferunt differentiam, verum est tamen, quod si hæc omnia cęli ex seipsis exposcerent, itaut determinatas haberent inclinationes ad illa, essent specificè distincti; sed hæc determinatio nobis non constat.

105 Tertiò contra distinctionem siderum arguitur. Tum quia diversitas effectuum non semper arguit distinctionem in causis, ut patet in hominis corpore, cujus partes varias habent passiones, una terra virtutem habet quædam generandi, non alia terra, unus magnes attrahit ferrum versus Septentrionem, alter versus Austrum, vel à se repellit, & tamen specie non distinguuntur. Tum quia secundò cęlum esset corpus quoddam etherogeneum, discontinuum, nam diversa specie nequeunt continuari, quod ejus simplicitati repugnat, nec esset ratio, cur organicum nequeat dici. Tandem Aristoteles 2. cęli 41. omne astrum ponit ejusdem naturæ cum orbe.

106 Respondeo, productionem actualem non semper inferre distinctionem, sed productionem aptitudinalem, hinc si aliqua possunt eundem effectum producere, ab extrinseco tamen vel propter diversitatem qualitatum de foris advenientium, vel aspectuum cęlorum non producunt eundem effectum, certè specificè non differunt,

rint, sic accidit terræ; at si ex propriis naturis haberent determinatas, & contrarias aptitudines, non erunt ejusdem speciei, ideòque partes corporis, & magnetes illi specie distinguuntur. Ad secundum non esse absurdum cęlos etherogeneos, ut ex orbibus, & stellis aggregantur, & discontinuos posse, dicitur enim corpus simplex, ut opponitur mixto, non ob id tamen erit organicum, quia partes istæ dissimilares non sunt apta instrumenta ad exercendas vitales operationes. Ad 3. Aristotel. loqui de generica natura communi ad omnia cęlestia corpora, intendebat enim ostendere, astra ignea non esse, ut asserebant antiqui.

QUÆSTIO III.

De incorruptibilitate, & perfectione cęlestium corporum.

107 QUoad primam partem quæstionis solutio ferè patet ex dictis quæst. præced. articul. 1. & 2. qui enim materiam omninò negarunt in cęlis, vel illam alterius rationis posuerunt, consequenter cęlum simpliciter incorruptibile tam ab extrinseco, quam ab intrinseco docuerunt; qui verò materiam ejusdem rationis cum sublunari admiserunt in cęlis, divisi sunt, quidam enim dicunt esse non solùm intrinsecè corruptibile propter materiam, quæ radix est corruptionis; sed etiam extrinsecè, de facto enim concedunt aliquas substantiales generationes, & corruptiones inter cęlestia corpora, ita recentiores Astrologi secuti sententiam antiquorum constituentium cęlum ex elementari natura, quam etiam multi Patres docuerunt, alii verò media gradiuntur via, concedunt enim cęlum intrinsecè corruptibile, non tamen extrinsecè ab agente naturali, & hanc amplexi sumus quæst. citat.

108 Quoad secundam partem quæstionis quia Aristoteles posuit cęlos specie distinctos, consequenter differre in perfectione debuit concedere, & quo altiores sunt, eo perfectiores esse, ut clarè docet primo Cęli 16. *Tantò*, inquit, *honorabiliorem habens naturam, quanto plus distat ab his, quæ hic sunt* 12. Metaphysic. 43. assignat cuicunque sphæræ ex sua natura propria intelligentiam motricem, at intelligentia, quo superior est, & primo motori propinquior, eo est perfectior, ergo mobile correspondens perfectius erit, cum intense proportionetur, hæc tamen ratio est probabilis, non enim concludit de astris, nam clarè patet, Solem omnium esse perfectissimum, & tamen non obtinere supremum locum, quare facta comparatione cęlestium corporum inter se, nulla potest assignari certa regula secundùm Aristotelem, nam in 1. cęli non comparat cęlos inter se, sed cum sublunaribus, & idem dicendum secundùm veritatem de astris, quoad secundum varias virtutes, & actiones dici possunt aliæ aliis præstantiores, & è contrà, at cęli, quia numero solo differunt, ponendi sunt ejusdem essentialis perfectionis.

109 At comparando cęlum cum sublunaribus, certum est apud omnes cęlestia corpora essentialiter esse perfectiora omnibus inanimatis, cum sint incorruptibilia, saltem naturaliter, & causæ illorum; item imperfectiora esse simpliciter homine, qui anima incorruptibili, spirituali, & intellectuali est præditus, dubium est de animatis anima sensitiva, & vegetativa; circa quod certum est cęlum excedere animata, si fiat comparatio quoad perfectionem incorruptibilitatis, & è contrà excedi ab ipsis quoad gradum vitæ, sed remanet inquirendum, quodnam ex his dici debeat simpliciter perfectius, seu quænam sit major perfectio incorruptibilitas cœlorum, an gradus vitæ vegetativæ, & sensitivæ. Major pars Thomist. insuper Valent. 1. tom. disp. 1. q. 3. punct. 6. Perer. lib. 2. Phil. c. 6. Zumel. 1. p. q. 3. art. 1. Aversf. qu. 33. sect. 7. Morif. disp. 2. de cęlo dub. 7. & alii sustinent, cœlum esse nobilius.

110 Dicimus primò suppositа substantiali compositione cœli ex materia, & forma, cœlum esse incorruptibile extrinsecè, quatenus nullum agens naturale reperitur potens ipsum corrumpere, non autem intrinsecè, ita Scot. 2. d. 14. quæst. 1. Prima pars, quod naturaliter nequeat cœlum corrumpi, probari potest experientia, si enim cœli qualitatibus contrariis essent præditi ad corruptionem, & generationem disponentibus, ut asserunt adversarii, multò plures mutationes substantiales experiri deberemus quotidie in cœlis, quam sint mutationes horum sublunarium, si enim Sol suo maximo calore, suaque potenti virtute in his inferioribus longè ab ipso distantibus tot mutationes causat, ut tota hæc sublunarium congeries in continua variatione reperiatur, quanto magis in illis corporibus, ubi maximè viget propter propinquitatem, varias, & continuas perturbationes, ac generationes causabit? Neque dicas cum Galilæo hoc provenire ex vastitate molis stellarum, eo quod stella quæliibet major est terra, quare sicut nunquam tota terra corrumpetur, licèt sit corruptioni obnoxia, multò minùs stella aliqua corrumpi debebit, vel rarò. Non valet, quia licèt stella sit vastæ molis, si esset corruptibilis, adhuc de facto corrumperetur quia non minoris magnitudinis esset agens contrarium scilicet stella opposita unde esset debita proportio quoad actionem, & passionem, saltem secundùm partes; eò vel maximè, quod ipse ponit quamlibet Solis maculam Asiæ, vel Africæ æquari in magnitudine, & tamen actu corrumpi; quamvis in terrestri globo nunquam contingat tam ingens destructio: cum ergo tot sæculorum spatiis cœlestia corpora adhuc invariata persistant, & nonnisi rarissimæ mutationes vitæ sint, signum evidens mutationes illas non fuisse substantiales, sed potius accidentales, & quoad substantiam cęlos incorruptibiles esse; Tum quia cęli moventur motu tam veloci, ut vix percipi possit, cum ergo motus sit causa caloris, & quo velocior, eo majorem calorem producit, jam cęli, si essent qualitatum contrariarum receptivi, intensissimum, ac pęnè immensum calorem præter naturalem ab extrinseco reciperent, & consequenter, non solum ipsi, sed hæc quoque inferiora jam essent adusta, & omnino consummata. Tum quia cęlum habet hæc inferiora conservare, ut in tanta harum rerum varietate servetur invariabilis ordo, & pulchritudo universi, est etiam mensura, & regula sublunarium, utpatet ex Gen. 1. *ut sint in signa, & tempora, & dies, & annos*, ergo naturaliter erit incorruptibile. Prob. conseq. quia natura rei debet esse fini proportionata, at si cęlum esset naturaliter corruptibile, non posset ordinem universi invariabilem conservare, invariabile enim à variabili nequit provenire; nec esset perpetua, & uniformis mensura. Tandem quod sit possibile produci à Deo cęlum naturaliter incorruptibile, nemo ambigit, quod autem de facto hujusmodi cęlum produxerit; præter rationes adductas suadet authoritas Scripturæ, præcipuè Psalm. 88. *Thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis*, ubi æternitas beatitudinis comparatur æternitati Solis, multi quoque Patres id asserunt, maximè Hieron. in capitul. 51. Isa. & Gregor. 17. Mor. capitul. 16. ubi cęlos perpetuos ponunt secundum substantiam, solamque mutationem accidentalem in fine mundi subituros.

111 Secunda pars, quod sit intrinsecè corruptibile suppositа compositione ex materia, & forma, manet probata ex dictis quæst. præc. articul. 2. & 3. & adhuc probat. quia cęlum est intrinsecè generabile, ergo est etiam intrinsecè corruptibile. Conseq. patet ex Arist. 1. cęli à text. 101. fusè ostendente omne generabile esse quoque corruptibile. Anteced. prob. id proprie generabile dicitur intrinsecè, quod est producibile ex præexistente materia, saltem natura, & maximè si ejus forma simul de potentia materiæ educitur, ut disp. de gener. dicemus, hæc omnia fuerunt in productione cęlorum, materia enim præcessit natura, imò tempore, forma fuit de potentia materiæ educta, ut ostendimus disp. 2. Phys. qu. 7. art. 3. ergo fuerunt geniti, & consequenter sunt intrinsecè generabiles; Dices cum Amic. ad veram generationem, & eductionem requiri, quod fiat non de quocunque subjecto, sed privato, & quia subjectum exiliens sub privatione unius formæ generabilis, necessariò est sub alia forma, hinc illud subjectum propriè dicitur capax privationis, quod est plurium formarum capax; modo materia cęlestis, cum sit alterius rationis, est solum receptiva formæ cęli, ideò non potest dici unquam tali forma privata, & per consequens nec forma cęli dicitur educi de materia. Sed hæc responsi falsum assumit, privatio enim est carentia formæ in subjecto apto recipere illam, & de formali dicit negationem, de connotato dicit capacitatem subjecti respectu illius formæ, non alterius, hoc enim est de per accidens, ergo quia materia cęlestis, etsi ad unam formam sit determinata, posset divinitus ab illa separari (si enim potest hæc materia sublunarium, etiam illa) jam careret forma cęli, haberetque potentiam receptivam illius, ergo esse privata, etsi aliam formam non posset recipere. Quod autem nequeat hoc fieri ab agente naturali, solùm ostendit cęlum non esse ab isto generabile, seu extrinsecè, non verò simpliciter, & extrinsecè, & hoc certè voluerunt innuere Patres, cùm cęlum corruptibile posuerunt.

112 Contra 1. partem argui solet quibusdam Sacræ Scriptur. authoritatibus, quas adduximus, & explicavimus disp. præc. quæst. 5. art. 2. arguitur tamen quibusdam astronomicis observationibus, quibus Recentiores nituntur ostendere de facto in cęlis dari aliquam mutationem substantialem, & primò refert D. Aug. lib. 21. de civit. Dei cap. 8. ex Varrone stellam Veneris tempore Ogygis regis colorem, magnitudinem, figuram, & cursum mutasse. Arist. 1. Metheor. sum. 2. cap. 3. earum stellarum, quæ sunt in femore Canis, unam testatur se vidisse comatam; Spica Virginis olim inter stellas fixas erat ferè maxima, nunc ad oculum imminutior apparet; ætate Patrum nostrorum 1572. sub Pio Quinto nova stella in signo Cassiopejæ orta est, tantæ magnitudinis, & splendoris, ut Veneris sidus æquarit, paulatim deinde decrescens tandem post biennium evanuit; postea 1596. alia nova stella apparuit in Cęlo, & 1600. tempore Clementis octavi alia in pectore Cycni, & 1604. mense Octobris alia in pede Serpentarii sub genu Sagittarii visa est, item An. 1602. alia in Pisce conspecta est. Idem quoque ostenditur de cometis noviter apparentibus, quos in cęlis existere fusè ostendunt recentiores Mathematici, præsertim Tyco Brahe lib. 2. Progymnasmatum; quæ omnia mutationem indicant substantialem, nec est dubitandum de his apparitionibus; quamvis enim non in omnibus est credendum Astronomis, præcipuè quando inter se valde discrepant, nihilo tamen minus cum omnes, vel major pars ipsorum conveniunt in aliqua re, signum erit non illusione, sed veritate compulsos in illam sent. devenisse; modò ferè omnes admittunt apparitionem stellæ Cassiopejæ, & Cycni, quamvis de cometis dissentiant.

113 In hac tam perardua difficultate varii sunt modi dicendi, ut est videre apud Aversf. quæst. 33. sect. 3. & fusius apud Tannerum 1. p. disp. 6. quæst. 3. d. 3. nec mirum, quia ex utraque parte obstat experientia, si enim corruptionem in cęlis admiseris, convinceris experientia, quoniam in dies animadvertere deberemus has mutationes in cęlis, imò totalem ferè ipsorum combustionem, si incorruptibiles astruis, urgebunt te nova illa phænomena, & apparitiones stellarum, quia tamen difficilius primæ, quam secundæ experientiæ satisfieri potest, idcirco incorruptibilitatem sumus amplexi, non erit autem nostrum in his difficultatibus diluendis omnes dicendi modos reprobare, videri possunt apud Doctores citat. solum, qui magis ad possibilita-